

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Ebba Skåninger

Sexuellt självbestämmande och straffrättens gränser

En undersökning om ansvarsbefriande samtycke och
social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Linnéa Wegerstad

Termin: VT 2026

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
Förord	6
Förkortningar	7
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Metod och material	9
1.3.1 Rättsdogmatisk metod och material.....	9
1.3.2 Empirisk metod och material.....	13
1.3.3 Övrigt.....	16
1.4 Perspektiv.....	16
1.5 Forskningsläge	18
1.6 Avgränsningar	20
1.7 Disposition	21
2 Samtycke och social adekvans	22
2.1 Bakgrund.....	22
2.2 Samtycke – en grund för ansvarsfrihet.....	22
2.2.1 Förutsättningar för samtycke	23
2.2.2 Försvarlighetsbedömningen.....	24
2.2.3 Samtycke och försvarlighet i förhållande till strypvåld.....	27
2.2.3.1 Samtyckets giltighet.....	27
2.2.3.2 En försvarlig gärning?.....	28
2.3 Social adekvans.....	31
2.3.1 Social adekvans i förhållande till strypvåld.....	34
2.4 Sammanfattande analys och slutsats	38
3 Analys av underrättsdomar.....	41
3.1 Närmare om analysen.....	41
3.2 Bakgrund.....	42
3.3 Resultat.....	43
3.3.1 Bedömning av samtycke.....	43
3.3.1.1 Bevisning av samtycke.....	43
3.3.1.2 Samtyckets giltighet.....	46
3.3.2 Försvarlighetsbedömningen.....	47
3.3.3 Social adekvans	51
3.4 Sammanfattande analys och slutsats	53

4	Avslutande analys och slutsats	56
4.1	Samtyckets räckvidd vid strypvåld i sexuella situationer	56
4.2	Försvarlighetsbedömningen och betydelsen av sexuellt självbestämmande	57
4.3	Social adekvans och dess begränsade betydelse	58
4.4	Förhållandet mellan teori och praktik	59
4.5	Slutsatser	60
	Källförteckning	61

Summary

This thesis examines exculpatory consent and social adequacy in cases involving non-fatal strangulation in sexual contexts. The point of departure is the conflict that arises when an individual's sexual self-determination is weighed against the protection afforded by criminal law to life and health in situations where voluntariness and violence coincide. The issue has gained increased legal and societal attention and raises fundamental questions regarding the extent to which an individual may consent to acts involving bodily harm or the risk of serious injury.

The aim of this thesis is to examine the scope within which exculpatory consent and social adequacy may provide grounds for exemption from criminal liability in cases involving non-fatal strangulation in sexual situations, and how these grounds for exemption are applied in lower court practise. The study is conducted using a legal-dogmatic method combined with an empirical analysis of lower court judgements. The analyses is based on a liberal perspective on sexual self-determination, in which the individual's autonomy and right to control their own body are accorded central importance.

The study demonstrates that consent under Chapter 24, Section 7 of the Swedish Penal Code (BrB) may, in principle, apply even in relation to violent acts causing bodily harm. However, valid consent is not in itself sufficient to exempt a person from criminal liability, since the act must also be considered justifiable. Importance is attached to the dangerous nature of the act, the extent of the actual harm, the risk of further injury, and the purpose of the act. Non-fatal strangulation is typically regarded as involving significant medical risks, meaning that the scope for exemption from criminal liability is highly limited even where consent has been given. The analysis nevertheless shows that sexual self-determination may, to a certain extent, be considered in the assessment of justifiability.

Furthermore, the study shows that social adequacy has a very limited scope of application in cases involving non-fatal strangulation in sexual situations. Unlike sports and medical practice, non-fatal strangulation is not considered to possess the kind of established social value that traditionally justifies exemption from criminal liability. The review of lower court practice also demonstrates that the courts generally adopt a restrictive approach to and consistently allow the protection of life and health to outweigh sexual self-determination. Against this background, the legal position appears partly unclear, particularly regarding the significance attributed to sexual self-determination within the framework of justifiability and social adequacy. The thesis therefore demonstrates that non-fatal strangulation in sexual situations gives rise to complex criminal law considerations involving a balance between autonomy, voluntariness, and the protection of life and health.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer. Utgångspunkten är den konflikt som uppstår när individens sexuella självbestämmande ställs mot straffrättens skydd för liv och hälsa i sammanhang där frivillighet och våld sammanfaller. Frågan har aktualiserats genom den ökade rättsliga och samhälleliga uppmärksamheten kring strypvåld och väcker principiella frågor om i vilken utsträckning en individ kan samtycka till handlingar som innebär kroppsskada eller risk för allvarlig skada.

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilket utrymme ansvarsbefriande samtycke och social adekvans ger för ansvarsfrihet vid strypvåld i sexuella situationer samt hur dessa ansvarsfrihetsgrunder tillämpas i underrättspraxis. Undersökningen genomförs med en rättsdogmatisk metod och en empirisk analys av underrättsdomar. Analysen tar sin utgångspunkt i ett liberalt perspektiv på sexuellt självbestämmande, där individens autonomi och rätt att förfoga över sin egen kropp tillmäts central betydelse.

Undersökningen visar att ansvarsbefriande samtycke enligt 24 kap. 7 § brottsbalken i princip kan aktualiseras även vid våldshandlingar som orsakar kroppsskada. Ett giltigt samtycke är emellertid inte tillräckligt för ansvarsfrihet, eftersom gärningen dessutom måste bedömas som försvarlig. Vid denna bedömning tillmäts framför allt handlingens farlighet, den konkreta skadans omfattning, risken för ytterligare skada och gärningens syfte betydelse. Strypvåld är en handling som typiskt sett anses innebära betydande medicinska risker, vilket medför att utrymmet för ansvarsfrihet är starkt begränsat även när samtycke föreligger. Analysen visar samtidigt att sexuellt självbestämmande i viss utsträckning kan beaktas inom ramen för försvarlighetsbedömningen, även om detta intresse inte tillmäts avgörande betydelse i rättstillämpningen.

Vidare visar undersökningen att social adekvans har ett mycket begränsat tillämpningsområde vid strypvåld i sexuella situationer. Till skillnad från exempelvis idrott och medicinsk verksamhet anses strypvåld sakna ett sådant etablerat samhälleligt värde som traditionellt motiverar ansvarsfrihet. Genomgången av underrättspraxis visar också att domstolarna generellt intar en restriktiv hållning till ansvarsfrihet och genomgående låter skyddet för liv och hälsa väga tyngre än det sexuella självbestämmandet. Mot denna bakgrund framstår rättsläget som delvis oklart, särskilt beträffande vilken betydelse sexuellt självbestämmande bör tillämnas inom ramen för försvarlighetsbedömningen och social adekvans. Uppsatsen visar därmed att strypvåld i sexuella situationer aktualiserar komplexa straffrättsliga avvägningar mellan autonomi, frivillighet och skyddet för liv och hälsa.

Förord

5 år har passerat och det har blivit dags att säga tack och hejdå.

Det har varit de bästa åren i mitt liv och en tid jag alltid kommer att minnas. För det har jag alla runt omkring mig att tacka. Både på och utanför JF. Ni är otroliga.

Så, med det sagt.

Tack Lund. Tack Linnéa. Och tack för mig.

Lund i maj 2026

Ebba Skåninger

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
JT	Juridisk Tidskrift
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Straffrätten syftar till att skydda grundläggande intressen såsom liv och hälsa.¹ Utgångspunkten är att våldshandlingar som orsakar skada är straffbara.² Samtidigt innehåller svensk rätt vissa undantag från denna princip. Genom reglerna om ansvarsbefriande samtycke i 24 kap. 7 § brottsbalken (BrB) kan en handling i vissa fall vara tillåten trots att den annars skulle träffas av en straffbestämmelse.³ Även principen om social adekvans kan medföra att en gärning bedöms som straffri trots att den faller inom det straffbelagda området.⁴

Frågan om gränserna för ansvarsfrihet aktualiseras vid strypvåld i sexuella sammanhang. Strypning är en handling som kan innebära betydande medicinska risker och som samtidigt förekommer både i situationer av våld i nära relationer och inom ramen för sexuella praktiker där handlingen sker frivilligt.⁵ Detta aktualiserar svåra straffrättsliga frågor om i vilken utsträckning en individ kan samtycka till handlingar som innebär skada eller risk för allvarlig kroppsskada.⁶

Under senare år har strypvåld i sexuella sammanhang uppmärksamrats i allt större utsträckning, såväl på samhällelig nivå som rättsligt.⁷ Den 7 mars 2024 gav regeringen Rättsmedicinalverket i uppdrag att stärka kunskapen om strypvåld, bland annat mot bakgrund av att sådant våld förekommer i sexuella situationer och att handlingens farlighetsgrad har betydelse för den straffrättsliga bedömningen.⁸ Samtidigt har fall som rör så kallat ”strypsex” blivit alltmer förekommande i svenska domstolar.⁹

I dessa situationer aktualiseras inte enbart frågan om ett giltigt samtycke föreligger, utan även om handlingen trots samtycke kan anses försvarlig eller socialt adekvat. Utvecklingen väcker därmed mer grundläggande frågor om förhållandet mellan straffrättens skyddsintressen och individens rätt till sexuellt självbestämmande, såväl i gällande rätt som i den praktiska rättstillämpningen.

¹ Se Berglund (2007) s. 51.

² Jfr. exempelvis 3 kap. 5 § BrB och 3 kap. 8 § BrB.

³ Se 24 kap. 7 § BrB.

⁴ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 254 f.

⁵ Se RFSU (2026); jfr. Rättsmedicinalverket (2025) s. 3 och 5; jfr. Carlström (2016) s. 14.

⁶ Se Carlström (2016) s. 14; jfr. Wegerstad (2012) s. 239–242.

⁷ Se Rättsmedicinalverket (2025) s. 8; se Carlström (2016) s. 14; jfr. Hermansson (2024).

⁸ Se Rättsmedicinalverket (2025) s. 3.

⁹ Jfr. Hermansson (2024).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att bidra till en förståelse av hur straffrätten hanterar gränsdragningen mellan individuellt sexuellt självbestämmande och skyddet för liv och hälsa. Mot bakgrund av den ökade rättsliga och samhälleliga uppmärksamheten kring strypvåld i sexuella situationer ämnar uppsatsen att belysa de spänningar och avvägningar som aktualiseras när traditionella straffrättsliga principer tillämpas på denna typ av situationer. Uppsatsen avser därigenom att synliggöra hur rättsordningen hanterar situationer där frivillighet, sexualitet och våld sammanfaller, samt att undersöka vilka intressen som i praktiken tillmäts avgörande betydelse vid dessa straffrättsliga avvägningar.

För att uppnå syftet ska följande frågeställningar besvaras:

- Hur ska ansvarsbefriande samtycke och social adekvans förstås enligt gällande rätt vid strypvåld i sexuella situationer?
- Hur bedömer underrätter ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer?
- I vilken utsträckning överensstämmer underrätternas tillämpning av ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer med gällande rätt?

1.3 Metod och material

1.3.1 Rättsdogmatisk metod och material

Uppsatsen utgör en rättsvetenskaplig studie som genomförs med en *rättsdogmatisk metod*. Beskrivandet av metodens innebörd är inte alltid helt klart vilket gör att metoden i vissa fall har kritiserats för att vara vag, oklar och ibland även direkt motsägelsefull.¹⁰ Trots kritiken får metodens kärna sägas syfta till att tolka och systematisera gällande rätt.¹¹

Inom den rättsdogmatiska metoden kategoriseras argumentation vanligtvis utifrån två olika perspektiv. Å ena sidan används argumentation de lege lata för att fastställa och beskriva det aktuella rättsläget. Å andra sidan används argumentation de lege ferenda som avser att föreslå lösningar på olösta problem.¹² Argument de lege ferenda bedöms som en del av rättsdogmatiken såtillvida att argumenten som förs bidrar till en utveckling av gällande rätt. Rättspolitiska argument anses därmed inte vara en del av rättsdogmatiken med anledning av att dessa argument inte kan utläsas ur det rättskällematerial

¹⁰ Se Kleineman (2025) s. 25.

¹¹ Se Peczenik (2005) s. 249.

¹² Se Kleineman (2025) s. 44.

som ligger till grund för den rättsdogmatiska metoden.¹³ Uppsatsen innehåller såväl argument de lege lata som de lege ferenda. De lege lata argumentationen behandlas huvudsakligen i *kapitel 2*, medan de lege ferenda resonemangen är mer genomgående och förekommer både i *kapitel 2* och *3*. Båda perspektiven tas därefter upp och sammanförs i uppsatsens *avslutande kapitel*.

Vid användning av den rättsdogmatiska metoden finns det dock inget som hindrar att argumentationen förs med ett vidgat perspektiv och därmed med en utgångspunkt utanför gällande rätt.¹⁴ Metoden medför alltså en möjlighet till en analys av hur gällande rätt är konstruerad, men även att föreslå hur den borde vara uppbyggd. Det går alltså, med utgångspunkt i den rättsdogmatiska metoden, att även framställa kritik av rättsläget och därmed även föreslå förändringar.¹⁵ Rättsvetenskapens acceptans för en friare argumentation innebär även en större flexibilitet i valet av källor, vilka kan användas för att berika och komplettera rättskälleanalysen.¹⁶ Mot den bakgrunden bedöms det motiverat att inkludera material som, trots att det inte har status som traditionell rättskälla, bidrar till en djupare förståelse av ämnet. Här kan bland annat nämnas *Indicators of strangulation in medico-legal assessments: A scoping review* i Forensic Science International samt Rättsmedicinalverkets *Slutredovisning av Uppdrag om att förstärka kunskapen om strypvåld (Ju2024/00606)*.

Som utgångspunkt för att tolka och systematisera gällande rätt används de allmänt accepterade rättskällorna. Frågan om vilka av dessa som innehar formell auktoritet är föremål för diskussion, men lagstiftning och rättspraxis från prejudikatinstanserna tillerkänns i regel en sådan ställning. Vilket rättskällevärde som ska tillskrivas lagförarbeten och juridisk doktrin är däremot inte lika entydigt.¹⁷ Nedan följer en diskussion kring lagförarbeten, rättspraxis och doktrin och hur detta material har bedömts och använts i uppsatsen med beaktande av den rättsdogmatiska metodens utgångspunkt.

Vad gäller lagförarbeten, och i synnerhet uttalanden i propositioner, tillerkänns de ibland formell auktoritet i svensk rättstillämpning. Samtidigt betraktas de i ökande utsträckning som en form av doktrin, om än med en mer väsentlig betydelse än ett mer genomsnittligt doktrinuttalande. Anledningen till detta förklaras av att endast själva lagtexten har antagits av riksdagen och därmed är formellt bindande. Följaktligen kan ett uttalande i förarbetena inte ges företräde och vara avgörande om det tydligt går i motsatt riktning i förhållande till lagens ordalydelse eller dess syfte. Propositionsuttalanden tillmäts, trots detta, stor betydelse i domstolarnas verksamhet. Inom ramen för rättsdogmatiken krävs därför en kritisk prövning där förarbetsuttalanden

¹³ Se Sandgren (2025) s. 52; Sandgren (2021) s. 56.

¹⁴ Se Jareborg (2004) s. 4.

¹⁵ Se Kleineman (2025) s. 29.

¹⁶ Se Sandgren (2005) s. 651 f.

¹⁷ Se Kleineman (2025) s. 34.

vägs mot andra tolkningsinstrument, såsom lagens ändamål. Om doktrinen anför välgrundade argument mot ett specifikt motivuttalande, exempelvis rörande bristande systematik eller avvikelser från lagens rättspolitiska utgångspunkter, finns det utrymme även för domstolar att i praxis frångå och ta avstånd från motiven.¹⁸

I framställningen har propositionsuttalanden från proposition 1993/94:130 *Ändringar i brottsbalken m.m. (ansvarsfrihetsgrunder m.m.)* behandlats som en rättskälla med formell auktoritet, i enlighet med resonemanget ovan, i de fall det saknats grund för en annan tolkning. Valet att tillerkänna propositionsuttalanden denna status grundas på att de i hög grad används som vägledande argument i såväl rättspraxis som doktrin. Genom att integrera dessa uttalanden som sakliga argument i den övergripande analysen, fungerar de som ett nödvändigt komplement till övrigt källmaterial för att belysa gällande rätt. Liknande överväganden har, mot bakgrund av det ovan anförda, gjorts beträffande uttalanden i SOU 1988:7 *Frihet från ansvar: om legalitetsprincipen och om allmänna grunder för ansvarsfrihet* för de fall de överensstämmer med propositionsuttalanden och lagens ändamål.

När det gäller rättspraxis intar HD en central roll genom att dess avgöranden skapar prejudikat med vägledande betydelse för de lägre instanserna. Prejudikat från HD har därför, åtminstone i väsentligen likartade fall, en tydlig och stark ställning som rättskälla. Detta sammanhänger med att domstolens primära uppgift är att meddela avgöranden som ger vägledning och bidrar med enhetlighet och förutsägbarhet i rättstillämpningen.¹⁹ Med bakgrund i detta är därför prejudikat från HD en väsentlig del av framställningen och förståelsen för samtycke och social adekvans i uppsatsens *kapitel 2*.

Utöver rättspraxis från HD har hovrätterna en betydelse som prejudikatinstans, men deras avgöranden tillmäts generellt mindre vikt än HD:s. Samtidigt spelar hovrättsavgöranden en viktig roll genom att de kan bidra till att identifiera mönster i rättstillämpningen, vilket möjliggör mer generella slutsatser om hur rätten tillämpas i olika typer av fall. Detta anses numera vara relativt okontroversiellt, även om användningen av avgöranden från lägre instanser tidigare var mer omdiskuterad.²⁰ Vidare fyller hovrätterna en central funktion i domstolssystemet genom att i första hand tillgodose rättssäkerheten, särskilt genom att pröva och korrigera eventuella felaktigheter i tingsrätternas avgöranden. Till skillnad från HD, vars huvudsakliga uppgift är att skapa prejudikat, är hovrätternas roll således mer inriktad på överprövning i det enskilda fallet. Detta återspeglas även i reglerna

¹⁸ Se Kleineman (2025) s. 34 f.

¹⁹ Se Johansson, Asp och Runesson (2023/24) s. 868; Gunnarsson och Svensson (2023) s. 116 f.; Zetterquist (2019) s. 168 f. och 186; Peczenik (1995) s. 37.

²⁰ Se Gunnarsson och Svensson (2023) s. 116 f.

om prövningstillstånd, där hovrätterna främst beviljar sådant när det finns skäl att ifrågasätta riktigheten i tingsrätternas avgörande.²¹

Mot denna bakgrund kan underrättsavgörandens ställning som rättskälla inte anses helt entydig. Hovrättsavgöranden används emellertid i praktiken som stöd i rättstillämpningen, exempelvis genom att andra hovrätter hänvisar till dem i liknande fall. Trots att sådana avgöranden relativt lätt kan åsidosättas utgör de handlingsskäl och kan därmed anses ha en viss rättslig auktoritet. Tingsrättsavgöranden intar en svagare ställning, men även dessa synes tillerkännas en viss, om än begränsad, rättslig betydelse.²²

I denna uppsats används underrättsavgöranden i enlighet med det ovan anförda på två sätt: dels i den rättsdogmatiska framställningen av social adekvans i förhållande till strypvåld, dels i uppsatsens empiriska del. I det förstnämnda avseendet används ett publicerat och ett opublicerat hovrättsavgörande²³, vilka bedöms relevanta bland annat eftersom de omnämns i andra underrättsavgöranden och därigenom kan anses ha viss rättslig auktoritet.²⁴ I den empiriska delen har avgöranden valts ut i syfte att identifiera mönster i rättstillämpningen och analysera domstolarnas argumentation. Här omfattar materialet såväl hovrätts- som tingsrättsavgöranden. Även om deras rättsliga auktoritet har varit omdiskuterad, är det primära syftet med användningen att belysa hur domstolarna hanterar de aktuella frågorna som uppsatsen behandlar. Mot denna bakgrund tillmäts deras rättsliga auktoritet inte avgörande betydelse i detta sammanhang, utan används främst för att identifiera mönster i rättstillämpningen.²⁵

Den juridiska doktrinen sägs utgöra en rättskälla men tillskrivs av vissa ett lägre värde än övriga rättskällor. Inom straffrätten däremot, anser Ulväng, att doktrinen tillskrivs ett högre värde och har en mer betydelsefull roll än i andra discipliner inom juridiken.²⁶ Valet att tillmäta doktrinen stor betydelse i denna framställning vilar på den straffrättsliga doktrinens särart. Som Ulväng framhåller representerar doktrinen inom straffrätten en sedimenterad tradition av principiellt förankrad systematik som vuxit fram under lång tid. Detta innebär att doktrinen inte bara beskriver rätten, utan utgör en garant för att grundläggande rättsstatliga principer upprätthålls, vilket ger den ett rättskällevärde som i vissa fall kan övertrumfa och därmed anses väga tyngre än enskilda prejudikat eller förarbeten.²⁷

²¹ Se Zetterquist (2019) s. 168 f.

²² Se Dahlman (2019) s. 70.

²³ Se redogörelse för fallen under avsnitt 2.3.1.

²⁴ Se exempelvis mål B och E i den empiriska undersökningen.

²⁵ För urvalet av domar, se avsnitt 1.3.2.

²⁶ Se Ulväng (2013) s. 179.

²⁷ Se Ulväng (2013) s. 200–202.

Vid urvalet av den straffrättsliga litteraturen görs en distinktion mellan juridisk doktrin och juridisk litteratur. Enligt Ulväng bör begreppet doktrin reserveras för framställningar som bidrar till att systematisera, förklara och rekonstruera rättssystemet genom självständig analys. Texter som huvudsakligen är deskriptiva, såsom vissa läroböcker, handböcker och lagkommentarer, utgör snarare en del av den allmänna juridiska litteraturen och kan enligt detta synsätt inte tillerkännas status som en egentlig rättskälla då de främst redogör för rättens innehåll snarare än dess innebörd.²⁸ Även om den straffrättsliga doktrinen tillskrivs ett högre värde bör dock poängteras att argumentationen behöver upprätthålla en viss nivå av kvalitet och förmåga att övertyga då rättsvetenskapen annars förlorar i auktoritet. Principen gäller såväl argumentation de lege lata som de lege ferenda.²⁹

I uppsatsens *kapitel 2* används främst straffrättslig doktrin och i viss mån litteratur för framställning. Urvalet av material har primärt styrts av källornas argumentationsstyrka och relevans för förståelse av ämnet som uppsatsen behandlar. Genom användningen av straffrättslig doktrin skapas en precis ram för vad som utgör gällande rätt. Detta är nödvändigt för en djupare förståelse av ämnet och analysen av domarna i uppsatsens *kapitel 3* och *4*. Det material som har varit av särskild vikt i förhållande till framställningen av samtycke och social adekvans är *Kriminalrättens grunder* av Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg, *Social adekvans. Ansvarsfrihet utan lagstöd* av Jack Ågren samt *Om samtycke – vad angår brotten mot person* av Marie Kagrell. Den förstnämnda boken är från 2013, varför de två andra böckerna har varit ett nödvändigt komplement för att få en mer nyanserad och aktuell bild av rättsläget.

Min bedömning är att endast en begränsad del av det använda materialet kan hänföras till den allmänna juridiska litteraturen som Ulväng för resonemang om ovan. Det material som närmast skulle kunna omfattas av denna kategori är vissa lagkommentarer. Dessa har emellertid främst använts som komplement och för att förtydliga eller konkretisera resonemang som redan framgår av doktrin och övriga rättskällor. I enlighet med Ulvängs distinktion tillmäts de inte samma rättskällevärde som doktrin, men mot bakgrund av deras begränsade användning bedömer jag att detta inte påverkar framställningen.

1.3.2 Empirisk metod och material

På motsvarande sätt som den rättsdogmatiska metoden utgör en central del av uppsatsen, bygger framställningen i lika hög grad på en studie av underrättsdomar. I uppsatsen benämns denna undersökning *empirisk* och begreppet empiriskt material avser annat material än de vedertagna rättskällorna.³⁰ I juridiska sammanhang syftar empiriskt material främst på

²⁸ Se Ulväng (2013) s. 183 f.

²⁹ Se Sandgren (2005) s. 654.

³⁰ Se Sandgren (2021) s. 58.

sådant som inte faller inom den traditionella rättskälleläran.³¹ Domarna, som ligger till grund för den empiriska delen, betraktas därmed inte som rättskällor i traditionell mening även om de tillskrivs visst värde.³² Den empiriska delen av uppsatsen fungerar som ett komplement till den rättsdogmatiska metoden, eftersom empiriska metoder anses tillhöra samhällsvetenskapliga metoder och därmed faller utanför rättsdogmatiken med krav på förankring i accepterade rättskällor.³³

Syftet med att inkludera underrättsavgöranden är härvid inte fastställandet av gällande rätt i sedvanlig mening, som görs genom den rättsdogmatiska metoden. I stället används materialet för att belysa vilka frågeställningar och problem som är av praktisk betydelse och belysa hur lagstiftning och rättspraxis får genomslag i underrätterna. Avgörandena kan alltså sägas användas för att belysa ”gällande rätt i faktisk mening”. Detta empiriska angreppssätt tjänar till att identifiera vilka rättsfrågor och problemställningar som är av största praktiska betydelse i förhållande till uppsatsens frågeställningar, samt att synliggöra eventuella distinktioner mellan teori och praktik.³⁴

Användningen av empiriskt material i framställningen motiveras av ambitionen att utveckla och förbättra den juridiska argumentationen och berika förståelsen av gällande rätt. Samtidigt iakttas en metodologisk distinktion där det empiriska materialet fungerar som ett komplement till, och inte en ersättning för, det traditionella rättskällematerialet.³⁵

En grundläggande förutsättning för vetenskaplig forskning är dess systematiska karaktär, vilket gäller både vid insamling av material och vid den efterföljande analysen. Analysen genomförs på ett strukturerat sätt och kan vara antingen kvantitativ eller kvalitativ till sin inriktning. Ofta innebär detta att materialet bearbetas genom kodning eller märkning av exempelvis textavsnitt. Det kodade materialet kan därefter analyseras vidare genom att exempelvis kvantifieras, ordnas utifrån identifierade mönster eller kategoriseras i övergripande teman. Studien avslutas med att forskaren tolkar resultaten av analysen och sätter dem i relation till studiens frågeställningar. Denna tolkningsprocess kan vara mer eller mindre omfattande och sker mot bakgrund av de metodologiska och teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för undersökningen.³⁶

I valet av underrättsdomar har ett urval gjorts baserat på uppsatsens omfattning samt antalet domar som berör den aktuella frågeställningen och

³¹ Se Kleineman (2025) s. 35; jfr. Sandgren (2004/05) s. 308 f.

³² Se argumentation i Bennet (2020) s. 43; jfr. även resonemanget i avsnitt 1.3.1.

³³ Jfr. Kleineman (2025) s. 35.

³⁴ Se Sandgren (1995/96) s. 1040; jfr. Kleineman (2025) s. 47.

³⁵ Se Sandgren (2004/05) s. 309.

³⁶ Se Bennet (2020) s. 40.

därmed bedöms som relevanta. Fem domar har valts ut under perioden 2024-01-01 – 2026-02-01. Valet av tidsperiod har gjorts baserat på att avgränsa mängden rättsfall samt behålla aktualiteten i de domar som behandlas. I början av sökandet av domar var det oklart hur många domar som skulle finnas och beröra det aktuella området. Det har därför ansetts motiverat att utgå från det senaste datumet och sedan gå bakåt i tiden. Antalet domar baseras på att det enbart var dessa fem som var relevanta i förhållande till uppsatsens frågeställningar. Fokus har därmed legat på att domarna ska behandla frågan om strypvåld i en sexuell situation och där en invändning om samtycke eller social adekvans har framförts.

I urvalet av domar har jag på JP Infonet gått in på en av hemsidan tillhandahållna tjänster rörande brottmål, JP Rättsfallsnet – Brottmål. Jag har därefter genomfört fyra olika sökningar. Den första sökningen innefattade sökorden ”stryptag samtycke -våldtäkt”, perioden 20250101–20260101, hovrätterna B-mål. Sökningen gav 177 träffar. Den andra sökningen innefattade sökorden ”stryptag samtycke”, perioden 20250101–20260201, instans: hovrätterna B-mål. Sökningen gav 265 träffar. Den tredje sökningen innefattade sökorden ”strypvåld samtycke”, perioden 20250101–20260201, hovrätterna B-mål. Sökningen gav 30 träffar. Den sista sökningen innefattade sökorden ”stryptag samtycke”, perioden 20240101–20250101, hovrätterna B-mål. Sökningen gav 237 träffar. Därefter har samtliga domar genomgått och sorterats upp efter vilket brott som åtalats för samt om en invändning om samtycke eller social adekvans har gjorts. Alla domar som inte har berört frågan om samtycke eller social adekvans har därmed inte beaktats. Vid urvalet har det även varit avgörande att domen behandlar strypsex, strypvåld eller stryptag i sexuella sammanhang samt att det har rört brotten misshandel eller vållande till kroppsskada. Resultatet av detta blev att fyra domar kunde identifieras där samtliga har behandlats av både tingsrätt och hovrätt.

Den sista domen som ingår i urvalet och därmed i det empiriska materialet identifierades genom rekommendation från min handledare. Domen fanns inte tillgänglig i JP Infonet, där övrigt material har inhämtats, utan erhöles efter kontakt med Ystads tingsrätt. Att domen inte varit tillgänglig i den använda databasen innebär en viss osäkerhet i fråga om urvalets fullständighet, då det inte kan uteslutas att ytterligare relevanta avgöranden finns som inte kunnat identifieras genom den valda sökmetoden. Mot denna bakgrund bör det framhållas att de domar som behandlats i uppsatsen huvudsakligen har identifierats genom sökning i JP Infonet, med undantag för det aktuella avgörandet.

Domarna som valts ut avser brott i 3 kap. BrB, närmare bestämt misshandel och vållande till kroppsskada. Behandlingen och analysen av de valda domarna har enbart förhållit sig till de omständigheter som är relaterade till dessa brott. I en av domarna avser åtalet även våldtäkt, vilket inte behandlas i uppsatsen.

Analysen av underrättsdomar och tillvägagångssättet för dess genomförande beskrivs närmare i uppsatsens *kapitel 3*.³⁷

1.3.3 Övrigt

Slutligen har ChatGPT version 5.5, ett generativt AI-verktyg, använts för språklig förbättring av uppsatsen.³⁸ En specifik ChatGPT särskilt utformad för att ge språkliga kommentarer utformades utifrån följande instruktioner:

”Jag önskar en handledare till mitt examensarbete i juridik. Jag är enbart ute efter synpunkter på grammatik, språkliga missar och formalia. Jag vill inte ha förslag på förbättringar av det materiella innehållet. Handledaren ska vara pedagogisk och förklara varför grammatiska förbättringar eller annan formalia föreslås. Examensarbetet är en akademisk mastersuppsats i juridik och jag vill att handledaren därför bedömer texten utifrån den standarden. Handledaren ska enbart utgå från de texter jag bifogar. Inga egna rekonstruktioner får ske. Den ska förhålla sig strikt till det material jag matar den med. Om chatten bedömer att den tappar bort sig i texten eller att något är oklart, ska den meddela mig.”³⁹

ChatGPT gav förslag på förbättringar av enskilda avsnitt samt generella rekommendationer för att stärka textens akademiska utformning. Samtliga ändringar har därefter granskats och bedömts självständigt och endast de formuleringar och justeringar som jag aktivt valt att använda har införts i uppsatsen. ChatGPT har således fungerat som ett verktyg, medan det slutliga ansvaret för innehåll, analys och formuleringar helt ligger hos mig. Utöver ChatGPT har även DeepL använts vid översättningen av sammanfattningen.⁴⁰

1.4 Perspektiv

I det följande introduceras det liberala perspektivet som ligger till grund för uppsatsens analys av sexuellt självbestämmande, samtycke och social adekvans.

Perspektivet är relevant eftersom uppsatsen aktualiserar en konflikt mellan individens sexuella självbestämmande och straffrättens skydd för liv och hälsa. Den liberala frihetssynen erbjuder därmed ett teoretiskt ramverk för analysen av samtyckets räckvidd, försvarlighetsbedömningen och frågan om social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer.

Negativ frihet definieras som frånvaro av hinder, vilket innebär att individen är fri i den utsträckning hen inte hindras av andra från att handla enligt sin

³⁷ Se avsnitt 3.1.

³⁸ Se OpenAI, *ChatGPT 5.5*, <<https://chatgpt.com/>> (Besökt 2026-05-18).

³⁹ Vid formulering av prompt har inspiration hämtats från Hansen (2026) s. 18 och Svanberg (2026) s. 17.

⁴⁰ Se DeepL, <<https://www.deepl.com/en/translator>> (Besökt 2026-05-18).

vilja. Fokus ligger på externa begränsningar, såsom tvång, lagstiftning eller andra personers handlande, snarare än på individens förmåga eller kapacitet.⁴¹ Frihet i negativ mening förstås därmed som en relation mellan individ och stat eller mellan enskilda individer. En individ är ofri i den mån hans handlande begränsas av andra. Centralt inom denna tradition, hos exempelvis Mill och Taylor, är skadeprincipen, enligt vilken statliga ingripanden endast är legitima när de syftar till att förhindra skada på andra.⁴²

Enligt synen på negativ frihet är det individens preferenser som är avgörande för om frihet anses föreligga. Begränsningar av handlingsmöjligheter kan därför innebära ofrihet även om individen inte avser att utnyttja dessa möjligheter i praktiken. Frihetsbegreppet är inte beroende av något visst politiskt system eller av värden såsom jämlikhet och rättvisa, utan avser främst att avgränsa en privat sfär inom vilken individen bör vara fri från andras ingripande.⁴³ Denna syn på frihet har haft stor betydelse inom den klassiskt liberala synen på individ och samhälle, där fokus i stor utsträckning ligger på statliga begränsningar, exempelvis genom kriminalisering.⁴⁴

Den klassiskt liberala ståndpunkten betonar principen om formell likhet samt en restriktiv statlig roll. Staten ska, exempelvis genom kriminalisering, inte tillåtas ge uttryck för eller upprätthålla normativa uppfattningar om hur medborgare bör leva sina liv, såvida inte en individs handlande orsakar konkret och påtaglig skada för andra. Med ”andra” avses här i första hand andra enskilda individer. Användningen av straffrätten för att skydda staten eller samhället som kollektiva enheter bör enligt denna uppfattning ske i begränsad omfattning.⁴⁵

Sexuell liberalism utgår från att sexualitet utgör en privat angelägenhet och att frivilliga sexuella handlingar, som inte kränker andras rättigheter, inte bör regleras genom lagstiftning. Vilka handlingar individer utför tillsammans och under vilka förutsättningar dessa äger rum bör därmed i princip förbli en privat angelägenhet.⁴⁶ Detta aktualiserar emellertid frågan om var gränsen går för vad som kan betraktas som en privat angelägenhet, särskilt i situationer där sexuella handlingar innebär en konkret skada eller risk för allvarlig kroppsskada.

En generell utgångspunkt inom straffrätten är att skyddet för liv och hälsa i vissa situationer väger tyngre än den individuella självbestämmanderätten. Även om individen i princip anses ha rätt att förfoga över sin egen kropp, inklusive möjligheten att utsätta sig själv för skada, intar rättsordningen en

⁴¹ Se Kagrell (2026) s. 80 och 82.

⁴² Se Kagrell (2026) s. 82.

⁴³ Se Kagrell (2026) s. 83 f.

⁴⁴ Se Kagrell (2026) s. 80.

⁴⁵ Se Lernestedt (2010) s. 62 f.

⁴⁶ Se Träskman (2009) s. 291; Niemi-Kiesiläinen (2005) s. 23 f.

mer restriktiv hållning när skadan tillfogas av en annan person. Distinktionen mellan självförvållad och tillfogad skada får därmed betydelse vid bedömningen av samtyckets ansvarsbefriande verkan.⁴⁷

Frågan om sexuellt självbestämmande, utifrån en liberal utgångspunkt, kan utgöra ett godtagbart syfte enligt 24 kap. 7 § BrB eller ett skyddsvärt intresse inom ramen för social adekvans behandlas vidare i *avsnitt 2.2.3* och *2.3.1*. Perspektivet används därmed för att analysera i vilken utsträckning svensk straffrätt erkänner individens rätt att frivilligt förfoga över sin kropp i sexuella sammanhang, samt hur denna autonomi vägs mot straffrättens skyddsintressen i underrätternas rättstillämpning.

1.5 Forskningsläge

Uppsatsens syfte och frågeställningar omfattar flera olika aspekter. För att tydliggöra uppsatsens relevans och bidrag redogörs inledningsvis kortfattat för det aktuella forskningsläget, i syfte att identifiera den forskningslucka som uppsatsen avser att behandla.

Frågan om ansvarsbefriande samtycke har behandlats i straffrättslig doktrin. Särskilt framträdande är arbeten av Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg, där samtyckets innebörd, förutsättningar och tillämpningsområde analyseras. Även försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB behandlas inom ramen för dessa framställningar. Fokus ligger emellertid huvudsakligen på samtyckeslärans allmänna struktur, dess systematiska uppbyggnad och dess förhållande till brott mot person.⁴⁸

Även läran om social adekvans har behandlats i doktrin, bland annat av Jack Ågren. Dessa arbeten behandlar främst under vilka förutsättningar handlingar som formellt omfattas av en straffbestämmelse ändå kan anses socialt godtagbara och därmed falla utanför det straffbelagda området. Framställningarna tar ofta sin utgångspunkt i situationer såsom idrottsutövning och medicinsk verksamhet, där våld eller ingripanden i annans kropp i vissa fall accepteras trots att handlingarna annars skulle kunna vara straffbara.⁴⁹

Gemensamt för stora delar av denna litteratur är dock att samtycke, försvarlighet och social adekvans huvudsakligen behandlas på en generell och systematisk nivå. Frågan om hur dessa principer aktualiseras i konkreta situationer av strypvåld i sexuella sammanhang behandlas däremot i begränsad omfattning.

⁴⁷ Se Lernestedt och Hamdorf (2000/01) s. 112 f.

⁴⁸ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013).

⁴⁹ Se Ågren (2021).

Ett mer närliggande bidrag återfinns i Linnéa Wegerstads artikel *Befriar leken från ansvar? – Om BDSM, samtycke och social adekvans*, där frågor om samtycke och social adekvans i sexuella sammanhang analyseras mer specifikt. I artikeln diskuteras bland annat om BDSM kan likställas med lek i fråga om social adekvans eller om det kan anses utgöra ett godtagbart syfte inom ramen för försvarlighetsbedömningen. Artikeln behandlar även relevant praxis och belyser den rättsliga osäkerheten som kan uppstå i denna typ av situationer.⁵⁰

Vidare kan ett nyligen publicerat examensarbete nämnas, vilket behandlar ansvarsbefriande samtycke vid strypvåld under sex ur ett kritiskt genusrättsvetenskapligt perspektiv.⁵¹ Arbetet fokuserar huvudsakligen på maktstrukturer och könsaspekter i relation till samtycke och sexuellt våld.

Det senaste tillskottet inom området är Marie Kagrells doktorsavhandling *Om samtycke – vad angår brotten mot person*, som publicerades våren 2026. Som nämnts har samtycke som ansvarsfrihetsgrund tidigare behandlats i straffrättslig doktrin, men området har enligt Kagrell inte varit föremål för någon mer omfattande analys i modern tid. I avhandlingen identifieras tre centrala förutsättningar för ansvarsfrihet: att det rör sig om ett disponibelt intresse, att samtycket är giltigt samt att gärningen är försvarlig.⁵² Avhandlingen syftar därmed till att analysera under vilka förutsättningar och av vilka skäl samtycke leder till ansvarsfrihet vid brott mot person.⁵³ Med anledning av att avhandlingen publicerades i ett sent skede av uppsatsarbetet har den inkorporerats i den utsträckning som varit möjlig, men någon fullständig genomgång av framställningen har inte kunnat genomföras.

Sammantaget kan konstateras att det i doktrin saknas en mer sammanhållen analys av hur ansvarsbefriande samtycke, försvarlighetsbedömningen och social adekvans tillämpas i praktiken vid strypvåld i sexuella sammanhang, särskilt på underrättsnivå. Vidare framstår det som att frågan i stor utsträckning har analyserats utifrån genus- och maktperspektiv, medan ett perspektiv som tar sin utgångspunkt i en liberal syn på sexuellt självbestämmande är mindre utvecklat.

Mot denna bakgrund är ambitionen med uppsatsen att bidra till en fördjupad förståelse av hur gällande rätt omsätts i praktiken genom en analys av aktuell underrättspraxis. Uppsatsen syftar även till att belysa hur sexuellt självbestämmande kan förstås i relation till ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella sammanhang. Därigenom avser

⁵⁰ Se Wegerstad (2012).

⁵¹ Se Gustafsson (2026).

⁵² Se Kagrell (2026).

⁵³ Se Kagrell (2026) s. 26.

uppsatsen att bidra till ökad klarhet i fråga om samtyckets räckvidd och betydelsen av social adekvans i denna typ av situationer.

1.6 Avgränsningar

Uppsatsens fokus ligger på frågan om ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella sammanhang i relation till brott enligt brottsbalkens tredje kapitel om brott mot liv och hälsa. Analysen avgränsas därmed till detta kapitel och särskilt till misshandel samt vållande till kroppsskada eller sjukdom. Frågan om ansvarsbefriande samtycke skulle även kunna aktualiseras i förhållande till andra brottstyper och bestämmelser i brottsbalken, men en sådan framställning hade riskerat att göra uppsatsen alltför omfattande och svåröverskådlig. Avgränsningen syftar därför till att möjliggöra en mer fördjupad analys av de situationer där samtyckets ansvarsbefriande verkan aktualiseras i förhållande till strypvåld som en central del av gärningen.

Mot bakgrund av denna avgränsning behandlas inte frågor om våldtäkt eller andra sexualbrott enligt brottsbalkens sjätte kapitel. Även om gärningarna aktualiseras i sexuella sammanhang är det inte sexualbrottslagstiftningen eller frågan om sexuella övergrepp som står i centrum för framställningen. Uppsatsens frågeställningar behandlas därmed inte i förhållande till dessa typer av brott.

Uppsatsen är vidare begränsad till situationer där strypvåldet inte lett till dödsfall. Frågor om dödligt våld aktualiserar i flera avseenden andra straffrättsliga bedömningar och faller därmed utanför uppsatsens syfte och frågeställningar.

I situationer av det slag som behandlas i uppsatsen skulle även Europakonventionen, särskilt artikel 8 om rätten till privatliv, kunna aktualiseras.⁵⁴ Någon närmare analys av Europakonventionen görs dock inte inom ramen för framställningen.

I uppsatsen anläggs vidare ett liberalt perspektiv på sexuellt självbestämmande med utgångspunkt i den negativa frihetsuppfattningen. Sexuellt självbestämmande förstås därmed som individens rätt att, inom ramen för en privat sfär fri från statlig och utomstående inblandning, själv bestämma över frivilliga sexuella handlingar. Perspektivet tar sin utgångspunkt i individens autonomi och möjligheten att förfoga över den egna kroppen och sexualiteten.⁵⁵ Mot denna bakgrund behandlas sexuellt självbestämmande inte utifrån en positiv frihetsuppfattning och den mer

⁵⁴ Jfr. Kagrell (2026) s. 470 och 473.

⁵⁵ Se avsnitt 1.4.

traditionella synen som utvecklats inom sexualbrottslagstiftningen, där fokus ofta ligger på skyddet mot oönskade sexuella handlingar.⁵⁶

Slutligen medför uppsatsens syfte och frågeställningar att framställningen huvudsakligen koncentreras till 24 kap. 7 § BrB, principen om social adekvans samt analysen av underrättsdomarna. Uppsatsen innehåller därför inte någon mer omfattande redogörelse för de enskilda brottsbestämmelserna i brottsbalkens tredje kapitel, trots att sådana genomgångar i viss utsträckning hade kunnat vara relevanta.

1.7 Disposition

Uppsatsen inleds i *kapitel 2* med en redogörelse för samtycke som grund för ansvarsfrihet. Bestämmelsen delas därvid upp så att förutsättningarna för ett giltigt samtycke först behandlas, varefter försvarlighetsbedömningen behandlas. I *avsnitt 2.2.3* behandlas därefter samtycke och försvarlighet i förhållande till strypvåld samt om sexuellt självbestämmande kan utgöra ett godtagbart syfte enligt 24 kap. 7 § BrB utifrån ett liberalt perspektiv, vilket har presenterats i *avsnitt 1.4*.

Därefter behandlas social adekvans som en övergripande lära i *avsnitt 2.3*, följt av en analys av dess förhållande till strypvåld. Även i denna del diskuteras frågan om sexuellt självbestämmande kan utgöra ett betydande samhälleligt intresse som medför tillåtlighet inom ramen för social adekvans, vilket behandlas i *avsnitt 2.3.1*.

Denna struktur syftar till att skapa en systematisk förståelse för de rättsliga förutsättningarna innan den empiriska analysen genomförs.

I *kapitel 3* behandlas de fem domarna som ligger till grund för uppsatsens empiriska undersökning. Inledningsvis ges en kortfattad beskrivning av målen, varefter en analys av domstolarnas rättsliga resonemang genomförs. Domarna analyseras först utifrån frågan om samtycke kan anses bevisat och därefter om ett rättsligt giltigt samtycke föreligger. Därefter behandlas domstolarnas försvarlighetsbedömningar och slutligen deras resonemang kring social adekvans.

Samtliga kapitel avslutas med en sammanfattande analys och redogörelse för deras centrala slutsatser. Dessa sammanförs och diskuteras i uppsatsens avslutande *kapitel 4*, där en jämförelse görs mellan gällande rätt i teorin och dess tillämpning i praktiken.

⁵⁶ Jfr. Kagrell (2026) s. 85 ff.; prop. 2004/05:45 s. 21 f.; prop. 2012/13:111 s. 19; prop. 2017/18:177 s. 15.

2 Samtycke och social adekvans

2.1 Bakgrund

Samtycke som ansvarsfrihetsgrund infördes i Sverige år 1994 genom 24 kap. 7 § BrB.⁵⁷ Bestämmelsen anses i huvudsak motsvara vad som tidigare gällde utan uttryckligt lagstöd.⁵⁸ I propositionen konstaterades att paragrafen främst skulle aktualiseras vid brott mot person, särskilt vid brott mot liv och hälsa. Det uttalades även att bestämmelsen kunde få betydelse vid brott mot frihet och frid samt vid förtalsbrott.⁵⁹

Regeln om samtycke tar sin utgångspunkt i att varje individ i princip bör ha rätt att förfoga över sina egna intressen. En grundläggande förutsättning är därför att det rör sig om brott som syftar till att skydda den enskildes intressen.⁶⁰ De mest centrala straffrättsliga skyddsobjekten utgörs emellertid av individuella värden, däribland människors rätt till liv och hälsa.⁶¹

Individskyddet i brottsbalkens kapitel 3–6, det vill säga brotten mot person, vilar på rätten till liv som sitt primära kärnvärde, följt av skyddet för individens hälsa, såväl fysisk som psykisk. Dessa intressen kan i stor utsträckning förstås som ett skydd för integriteten i vid bemärkelse. Detta omfattar såväl den *fysiska* och *psykiska* sfären som den *rumsliga* och *sexuella* integriteten. Därtill skyddas även den *negativa* integriteten, vilken syftar till att värna individen mot oönskad exponering för andras privata angelägenheter.⁶²

Framställningen i detta kapitel tar sin utgångspunkt i en specifik form av våld, nämligen strypvåld i sexuella situationer. Redogörelsen för samtycke och social adekvans görs därför först på en övergripande nivå och därefter med fokus på de särskilda frågor som aktualiseras när just strypvåld utgör den centrala handlingen.

2.2 Samtycke – en grund för ansvarsfrihet

I 24 kap. 7 § BrB stadgas att en gärning som någon begår med *samtycke* från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är *oförsvarlig*.

⁵⁷ Se Ågren, Leijonhufvud och Wennberg (2018) s. 80.

⁵⁸ Se Jareborg (2001) s. 282.

⁵⁹ Se prop. 1993/94:130 s. 38 f.

⁶⁰ Se Ågren, Leijonhufvud och Wennberg (2018) s. 80.

⁶¹ Se Berglund (2007) s. 51.

⁶² Se Lernestedt (2003) s. 174.

2.2.1 Förutsättningar för samtycke

Bestämmelsen innebär att vissa förutsättningar måste vara uppfyllda för att ett samtycke ska vara ansvarsbefriande och därmed giltigt. Dessa förutsättningar kan sammanfattas enligt följande: (1) den som berörs av gärningen har samtyckt till den; (2) samtycket måste ha lämnats före eller senast vid gärningen och måste omfatta hela gärningen; (3) samtycket måste ha lämnats av ett behörigt subjekt; (4) subjektet måste ha förstått innebörden av gärningen som han eller hon samtyckt till; (5) samtycket måste ha lämnats frivilligt med insikt i de relevanta förhållandena; (6) samtycket måste vara allvarligt menat.⁶³

Ett samtycke innebär att den berörda personen godtar eller accepterar gärningen. Samtycke lämnas normalt genom ord, gester eller konkludent handlande, men hur det kommer till uttryck är inte avgörande. Det krävs inte något yttre viljeuttryck för att samtycket ska vara giltigt inom straffrätten. Det centrala är i stället om gärningen faktiskt har godtagits. Detta kan även vara fallet vid så kallat inre samtycke, det vill säga ett samtycke som inte manifesterats utåt. Ett sådant samtycke anses i princip tillräckligt för ansvarsfrihet. Samtidigt medför detta bevissvårigheter, exempelvis när det gäller att fastställa samtyckets omfattning eller tillförlitligheten i påståenden om samtycke i efterhand. Det kan även vara svårt för gärningspersonen att avgöra vad som är tillåtet. I praktiken får därför viljeuttryck större betydelse än vad den teoretiska utgångspunkten tyder på.⁶⁴

Att acceptera en risk eller fara för skada är inte detsamma som att godta att en skada faktiskt uppkommer. Ett samtycke till ett visst risktagande innebär därför inte automatiskt att samtycke även föreligger till att en möjlig följd av risktagandet, såsom en skada, realiserar.⁶⁵ Samtidigt har det i rättskällorna framförts att ett samtycke till risk i vissa fall kan anses omfatta att risken förverkligas på ett typiskt sätt, men avgörande är om samtycket i det enskilda fallet faktiskt kan anses omfatta den aktuella effekten, vilket kräver en konkret bedömning av vad den samtyckande föreställt sig och accepterat.⁶⁶

För att ett samtycke ska ha ansvarsbefriande verkan krävs vidare att det lämnas före gärningen och föreligger under hela den tid som gärningen pågår. Det är möjligt att återkalla ett redan givet samtycke.⁶⁷ Vad som åsyftas är att ett samtycke kan återkallas när som helst, varigenom det upphör att vara

⁶³ Se prop. 1993/94:130 s. 39; Zila, *Brottsbalk* (1962:700) 24 kap. 7 §, Lexino, 2023-06-01 (JUNO).

⁶⁴ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 227 f.; Kagrell (2026) s. 342.

⁶⁵ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 228; Kagrell (2026) s. 333.

⁶⁶ Se SOU 1988:7 s. 102 f.; Kagrell (2026) s. 334.

⁶⁷ Se Zila, *Brottsbalk* (1962:700) 24 kap. 7 §, Lexino, 2023-06-01 (JUNO); Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 229.

giltigt. Den samtyckande är därmed inte bunden av ett tidigare lämnat samtycke.⁶⁸

Samtycket ska dessutom lämnas av den som utsätts för gärningen och som därmed förfogar över det aktuella intresset.⁶⁹ En ytterligare förutsättning är att samtycket lämnas av en person som har förmåga att förstå dess innebörd. Detta förutsätter att personen uppnått en viss grad av mognad samt har en någorlunda korrekt verklighetsuppfattning. Någon fast koppling till en viss ålder eller till sådana omständigheter som i andra sammanhang kan medföra ogiltighet för en rättshandling föreligger dock inte. I stället måste en individuell bedömning göras i det enskilda fallet. När det gäller yngre personer kan deras erfarenhet och personliga utveckling vara av särskild betydelse vid denna prövning.⁷⁰

För att ett samtycke ska vara giltigt krävs även att det lämnas frivilligt och med insikt om relevanta omständigheter. Samtycke som har tillkommit under tvång eller grundats på villfarelse eller okunnighet om betydelsefulla förhållanden saknar rättslig verkan, om samtycke inte skulle ha lämnats om den samtyckande haft korrekt kännedom om situationen eller om tvånget inte ägt rum. Det är inte heller nödvändigt att den som mottagit samtycket själv har orsakat tvånget eller vilseledandet. Trots att dessa krav framstår som relativt tydliga kan det i praktiken vara svårt att avgöra vilka omständigheter den samtyckande måste ha förstått för att samtycket ska anses rättsligt relevant.⁷¹

En sista förutsättning är att samtycket är allvarligt menat. Samtycke som lämnas på skämt, inom ramen för en teaterreplik eller som en provokation, det vill säga ett skenbart samtycke i syfte att förmå någon att begå en brottslig handling, saknar därför rättslig giltighet. Det bör dock noteras att uppsåtsrekvisitet inte alltid är uppfyllt i dessa situationer, eftersom gärningspersonen kan ha uppfattat situationen som att samtycke faktiskt har lämnats.⁷²

2.2.2 Försvarlighetsbedömningen

Vid en försvarlighetsbedömning enligt 24 kap. 7 § BrB ska hänsyn tas till den skada, kränkning eller fara som gärningen medför, dess syfte samt övriga omständigheter. Ett giltigt samtycke medför därmed inte ovillkorlig ansvarsfrihet, trots individens rätt att förfoga över sin kropp och sina intressen. Inom ramen för misshandelsbrotten innebär detta att vissa gärningar anses tillåtna medan andra förblir straffbelagda trots samtycket.

⁶⁸ Se Kagrell (2026) s. 364.

⁶⁹ Se Zila, Brottsbalk (1962:700) 24 kap. 7 §, Lexino, 2023-06-01 (JUNO).

⁷⁰ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 229 f.

⁷¹ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 230.

⁷² Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013), s. 230.

Särskild vikt fästs vid skadans art, men även faran för ytterligare skada, gärningens syfte och gärningens sociala värde beaktas.⁷³

Bedömningen tar i första hand utgångspunkt i skadans art. I nuvarande rättstillämpning torde samtycke i regel medföra ansvarsfrihet vid ringa misshandel. När gärningen når upp till misshandel av normalgraden blir bedömningen mer komplex och det är först då som gärningens syfte blir aktuellt att beakta.⁷⁴ Av praxis framgår att även sådana gärningar i vissa fall kan vara tillåtna, förutsatt att omständigheterna medger det och att gärningen har ett godtagbart syfte.⁷⁵ Högsta domstolen har i NJA 2013 s. 397 och NJA 2018 s. 591 tydliggjort gränsdragningen. I NJA 2013 s. 397 framhöll HD att samtyckesregleringen främst avser den kroppsskada som tillfogas den samtyckande. Samtycke kan därför i vissa fall göra en annars straffbar misshandel tillåten, men inte när det gäller allvarligare kroppsskador.⁷⁶ HD utvecklar resonemanget genom att gå från en relativt fast gränsdragning, där samtycke främst anses gälla lindrigare kroppsskador, till en mer nyanserad bedömning. I NJA 2018 s. 591 beskrivs den tidigare uppdelningen mellan ringa och allvarligare misshandel som en tumregel snarare än en absolut gräns. Detta innebär att även gärningar av normalgraden i vissa fall kan vara tillåtna med stöd av samtycke, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.⁷⁷ Kagrell framhåller att HD:s resonemang kan tolkas som att tillåtligheten av samtyckta gärningar prövas med utgångspunkt i deras försvarlighet, snarare än i den enskildes rådighet över det berörda intresset.⁷⁸

När det gäller grov misshandel anses samtycke i regel sakna ansvarsbefriande verkan. Det framstår som svårt att motivera att en gärning av sådan allvarlig karaktär skulle tjäna ett tillräckligt beaktansvärt intresse för att rättfärdiga ansvarsfrihet. Samtycket kan dock i vissa fall få betydelse för rubriceringen.⁷⁹

Vid sidan av skadans art tillmäts gärningens syfte stor betydelse. Bedömningen avser syftet såsom handlingen typiskt sett framstår, snarare än gärningspersonens individuella motiv, och tar sikte på handlingens innebörd ur ett samhälleligt perspektiv.⁸⁰ I förarbetena anges inte vilka syften som kan anses godtagbara, utan lagstiftaren har överlämnat till rättstillämpningen att avgöra hur dessa undantagsfall ska avgränsas. Bedömningen präglas av en balansgång mellan individens rätt till självbestämmande och samhällets intresse av att förhindra etiskt oacceptabla handlingar. Vad som faller in under kravet förändras därutöver i samband med samhällsutvecklingen.⁸¹ Däremot

⁷³ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 232 f.; Kagrell (2026) s. 501 f.

⁷⁴ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 233 f.; Kagrell (2026) s. 500.

⁷⁵ Se NJA 2013 s. 397 p. 11; NJA 2018 s. 591 p. 8.

⁷⁶ Se NJA 2013 s. 397 p. 12; Kagrell (2026) s. 520.

⁷⁷ Se NJA 2018 s. 591 p. 8; Kagrell (2026) s. 520 f.

⁷⁸ Se Kagrell (2026) s. 477.

⁷⁹ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 233.

⁸⁰ Se Kagrell (2026) s. 497.

⁸¹ Se prop. 1993/94:130 s. 43; SOU 1988:7 s. 122 f.; Kagrell (2026) s. 503.

ger rättspraxis viss vägledning. Verksamheter som sport- och idrottsutövning samt medicinska ingrepp anses typiskt sett ha ett sådant värde som kan påverka försvarlighetsbedömningen.⁸² Högsta domstolen har i NJA 2018 s. 591 uttalat att ett samhälleligt eller individuellt värde som bör tolereras från samhällelig synpunkt kan medföra att en annars straffbar gärning bedöms som försvarlig.⁸³

Ett tydligt exempel är idrottslig verksamhet, där det finns ett samspel mellan straffrätten och idrottens egna regelverk. Utrymmet för ansvarsfrihet är störst när gärningen ligger inom ramen för spelets regler eller idé, och minskar när handlingen avviker från dessa. De disciplinspecifika reglerna får därmed betydelse för hur straffrätten tillämpas i det enskilda fallet.⁸⁴

Samtidigt finns situationer där syftet är mindre tydligt eller saknar ett etablerat samhälleligt värde. Vid uppsåtligt orsakande av ringa kroppsskada, exempelvis i samband med tatueringar eller sadism och masochism, framstår det som mindre ändamålsenligt att fästa avgörande vikt vid handlingens etiska värde. I sådana fall kan den enskildes samtycke tillmätas avgörande betydelse. Samtycket bör således anses rättsligt relevant vid denna typ av gärning, oberoende av om handlingen klassificeras som ringa misshandel eller som misshandel av normalgraden.⁸⁵

När faran har realiserats och skada inträffat spelar farerekvisitet i försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB endast en begränsad självständig roll. Bedömningen koncentreras i stället till frågan om den samtyckande inte bara samtyckt till faran utan även till den skada som faktiskt inträffat. Sådana situationer bör främst behandlas som en fråga om samtyckets omfattning och inte som en självständig försvarlighetsbedömning. Om samtycket endast avsett faran men inte den inträffade skadan föreligger inte något giltigt samtycke till gärningen. Har samtycket däremot omfattat även skadan aktualiseras en försvarlighetsbedömning där skaderekvisitet får särskild betydelse.⁸⁶

Vid samtycke till att utsättas för fara, exempelvis vid vållande till kroppsskada eller sjukdom, anses samtycket typiskt sett omfatta att den samtyckta risken realiseras på ett normalt sätt. Samtidigt får den faktiska skadans allvar stor betydelse vid bedömningen. Ju allvarligare och mer sannolik följden är, desto mindre blir utrymmet för ansvarsfrihet. Motsatsvis

⁸² Se NJA 2018 s. 591; jfr. NJA 1997 s. 636.

⁸³ Se NJA 2018 s. 591 p. 15; Kagrell (2026) s. 504.

⁸⁴ Se Kagrell (2026) s. 530 f.

⁸⁵ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 234.

⁸⁶ Se Kagrell (2026) s. 492 f.

är utrymmet för ansvarsfrihet större när faran inte har realiserats och skadan inte inträffat.⁸⁷

Vid vållande till kroppsskada eller sjukdom blir därför utrymmet för ansvarsfrihet mycket begränsat när skada faktiskt uppkommer. Försvarlighetsbedömningen aktualiseras i praktiken främst i mindre allvarliga situationer, exempelvis sådana som om gärningen hade begåtts uppsåtligen, skulle kunna motsvara ringa misshandel.⁸⁸

2.2.3 Samtycke och försvarlighet i förhållande till strypvåld
För att ett samtycke ska få ansvarsbefriande verkan krävs dels att samtycket är giltigt, dels att gärningen inte är oförsvarlig.⁸⁹ Enligt 24 kap. 7 § BrB ska bedömningen ta sikte på den skada, kränkning eller fara som gärningen medför, dess syfte och övriga omständigheter.⁹⁰ Ett giltigt samtycke är således inte i sig tillräckligt för ansvarsfrihet om gärningen ändå bedöms som oförsvarlig.

2.2.3.1 Samtyckets giltighet

Kriterierna för ett giltigt samtycke är desamma oavsett situation. I fall som rör strypvåld aktualiseras emellertid särskilda svårigheter i förhållande till dessa kriterier. För det första kan det ifrågasättas om kravet på insikt i relevanta förhållanden är uppfyllt. Strypning är typiskt sett förenad med risker som kan vara svåra att överblicka, både vad gäller hur snabbt skada kan uppkomma och hur allvarlig den kan bli.⁹¹

För det andra aktualiseras frågan om samtyckets omfattning.⁹² Ett samtycke till ett visst risktagande innebär inte nödvändigtvis ett samtycke till de skadeverkningar som kan uppkomma.⁹³ I fråga om strypvåld innebär detta att ett samtycke till själva handlingen inte utan vidare omfattar mer allvarliga konsekvenser, såsom medvetsslöshet eller annan allvarlig kroppsskada.

Även kravet på frivillighet och faktisk möjlighet att återkalla samtycket aktualiseras.⁹⁴ Vid strypning kan den utsatte snabbt förlora möjligheten att påverka händelseförloppet, särskilt eftersom risken finns för att medvetsslöshet kan inträda.⁹⁵ Detta påverkar inte bara möjligheten att återkalla samtycke, utan även bedömningen av dess giltighet. Ett samtycke som i

⁸⁷ Se prop. 1993/94:130 s. 73; Kagrell (2026) s. 491 och 494–496.

⁸⁸ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 234; jfr. Kagrell (2026) s. 494–496.

⁸⁹ Se avsnitt 2.2.1 och 2.2.2.

⁹⁰ Jfr. avsnitt 2.2.2.

⁹¹ Jfr. Heldring, Krona och Rudd (2026) s. 1.

⁹² Se liknande resonemang i Wegerstad (2012) s 260.

⁹³ Se avsnitt 2.2.1.

⁹⁴ Se avsnitt 2.2.1.

⁹⁵ Jfr. Heldring, Krona och Rudd (2026) s. 1.

praktiken inte kan återkallas under pågående gärning kan ifrågasättas ur ett frivillighetsperspektiv.

Sammantaget anser jag att detta innebär att även om de formella kriterierna för giltigt samtycke är oberoende av vilken situation de aktualiseras i, framstår det som mer osäkert om dessa faktiskt är uppfyllda i situationer som rör strypvåld då denna typ av situation aktualiserar särskilda problem och uppvisar en viss komplexitet.

2.2.3.2 *En försvarlig gärning?*

Om ett samtycke skulle anses giltigt, aktualiseras frågan om gärningen är försvarlig. Det är i detta led som den huvudsakliga begränsningen av samtyckets ansvarsbefriande verkan ligger.

Som framgått tidigare kan samtycke i princip medföra ansvarsfrihet vid ringa misshandel och i vissa fall även vid misshandel av normalgraden. Avgörande är skadans art, faran för ytterligare skada, gärningens syfte samt gärningens sociala värde.⁹⁶

Strypvåld innebär typiskt sett ett risktagande som går utöver vad som kan anses utgöra ringa misshandel. I dessa fall krävs alltså att gärningen är försvarlig.⁹⁷ Strypning kan leda till ett brett spektrum av konsekvenser, från inga synliga skador till allvarliga skador och livshotande tillstånd. Skadorna varierar beroende på kraft, metod och varaktighet, och det saknas en tydlig gräns för när handlingen blir livshotande.⁹⁸

Mot denna bakgrund framstår strypvåld ofta som en gärning som åtminstone når upp till misshandel av normalgraden och i vissa fall kan närma sig mer allvarliga former av våld. Den osäkerhet som är förknippad med skadeutfallet talar enligt min mening för en restriktiv bedömning i försvarlighetsledet.

Vid försvarlighetsbedömningen aktualiseras även frågan om gärningens syfte. Bedömningen avser syftet såsom handlingen typiskt sett framstår och tar sikte på handlingens innebörd ur ett samhällsligt perspektiv.⁹⁹ I doktrin har det framhållits att samma handling kan beskrivas på olika sätt beroende på sammanhanget, exempelvis som ”våldsutövning” respektive ”sexuell lek”, vilket påverkar hur syftet uppfattas.¹⁰⁰

Det har vidare anförts att vissa sexuella praktiker, däribland BDSM, i vissa fall anses ha ett godtagbart syfte i den mening som avses i 24 kap. 7 § BrB.¹⁰¹

⁹⁶ Se avsnitt 2.2.2.

⁹⁷ Se avsnitt 2.2.3.

⁹⁸ Jfr. Heldring, Krona och Rudd (2026) s. 1 f.

⁹⁹ Se avsnitt 2.2.2.

¹⁰⁰ Se Kagrell (2026) s. 501 f.

¹⁰¹ Se Kagrell (2026) s. 503; jfr. Berglund (2008/09) s. 708.

Inom dessa praktiker borde strypning och strypsex kunna inkluderas, men det kan också ses som en självständig handling i förhållande till dessa praktiker.¹⁰² Detta aktualiserar frågan om sexuellt självbestämmande, ur en liberal utgångspunkt, kan utgöra ett sådant syfte.¹⁰³

Den liberala synen på sexuellt självbestämmande, vilken har introducerats i *avsnitt 1.4*, har även behandlats av flera författare i förhållande till andra typer av kriminaliseringar och situationer. Träskman framhåller att den sexuella friheten innebär att vuxna individer i princip ska ha rätt att själva bestämma över sitt handlande, vilket även innefattar rätten att frivilligt medverka i sexuella praktiker, såsom framställning av pornografiskt material.¹⁰⁴

Träskman behandlar även frågan om samtycke i relation till oskyddat sexuellt umgänge med en person som bär på HIV. Han menar att ett sådant handlande i princip bör kunna omfattas av ett giltigt samtycke, där samtycket avser ett accepterande av en risk, i detta fall att bli smittad, snarare än ett godtagande av en säker skada.¹⁰⁵ Synsättet ger uttryck för en förståelse av samtycke som ett accepterande av riskexponering inom ramen för individens sexuella autonomi. Samtidigt aktualiseras frågan om samtyckets räckvidd när faran realiserar och skada faktiskt inträffar. I sådana situationer får den inträffade skadans allvar och sannolikheten för följdens betydelse för bedömningen av om ansvarsfrihet kan komma i fråga. Ju allvarligare och mer sannolik följderna är, desto mindre blir utrymmet för ansvarsfrihet.¹⁰⁶

Resonemanget om samtycke som ett accepterande av risk inom ramen för den sexuella autonomin aktualiseras även vid sexuellt strypvåld. Samtidigt skiljer sig sådana situationer från exempelvis HIV-smitta genom att strypning typiskt sett innebär en omedelbar och svårkontrollerad risk för allvarlig kroppsskada. Mot bakgrund av försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB minskar därför utrymmet för ansvarsfrihet i takt med att riskens allvar och sannolikheten för skada ökar.

I anslutning till kriminaliseringen av sexköp har Lernestedt och Hamdorf, med utgångspunkt i John Stuart Mill, analyserat relationen mellan frihet och integritet. De utgår från skadepincipen, enligt vilken statligt ingripande endast kan rättfärdigas när en handling orsakar skada för andra.¹⁰⁷ Samtidigt visar deras analys att begreppen frihet och integritet kan ges olika innebörd, vilket kan leda till skilda slutsatser i fråga om kriminalisering. Å ena sidan framför de att argument kan föras för att kriminalisering bör undvikas till förmån för individens rätt att bestämma över sig själv. Å andra sidan menar

¹⁰² Se RFSU (2026); jfr. RFSU (2022).

¹⁰³ Se avsnitt 1.4 för en introduktion till en liberal syn på sexuellt självbestämmande.

¹⁰⁴ Se Träskman (1998) s. 368 f.

¹⁰⁵ Jfr. Träskman (2011) s. 425 f.

¹⁰⁶ Jfr. avsnitt 2.2.2

¹⁰⁷ Se Lernestedt och Hamdorf (2000/01) s. 116; jfr. även avsnitt 1.4.

de att det kan hävdas att kriminalisering är motiverad för att skydda individer från skada.¹⁰⁸ I förevarande fall är det förstnämnda argumentet det som syftar till den negativa friheten.¹⁰⁹

I linje med denna liberala utgångspunkt har även Asp och Ulväng framhållit att sexuella relationer i grunden har ett socialt värde, eftersom de bidrar till mänsklig samvaro och tillfredsställer grundläggande behov. De betonar vidare att handlingar som sker frivilligt och inte orsakar skada för andra i regel bör tolereras, även om de kan uppfattas som moraliskt tveksamma. Kriminalisering förutsätter därmed starka skäl, såsom att andra personers grundläggande intressen hotas.¹¹⁰

Den sexuella liberalismen utgår från att det bör vara en privat angelägenhet vilka handlingar individer utför tillsammans och under vilka förutsättningar dessa äger rum.¹¹¹ I detta sammanhang är det avgörande att skilja mellan handlingar som enbart rör individen själv och sådana där en annan person aktivt tillfogar skada. Till skillnad från situationer där en individ utsätter sig själv för risk, innebär strypvåld att en annan person utövar våldet. Detta är av central betydelse i förhållande till skadeprincipen.

Mot denna bakgrund framstår det som mindre träffande att betrakta strypvåld som enbart en privat angelägenhet. Även om den utsatte samtycker till handlingen kvarstår det faktum att skadan tillfogas av en annan person, vilket talar för en mer restriktiv syn på samtyckets ansvarsbefriande verkan. Den liberala utgångspunkten ger således visst stöd för att acceptera riskfyllda sexuella handlingar, men detta stöd är begränsat i situationer där handlingen innebär skada på andra som tillfogas av en annan person.

Frågan om sexuellt självbestämmande kan utgöra ett godtagbart syfte aktualiseras framför allt när gärningen går utöver ringa misshandel och i stället är att bedöma som misshandel av normalgraden. Vid grov misshandel saknar samtycke som utgångspunkt ansvarsbefriande verkan.¹¹² Om handlingen hade kunnat genomföras utan skador eller påtaglig risk för allvarlig skada, hade utrymmet för att betrakta sexuellt självbestämmande som ett godtagbart syfte varit större. Även graden av samhällelig acceptans påverkar bedömningen, vilket framgår av att exempelvis idrottsverksamhet och medicinska ingrepp i större utsträckning anses socialt accepterade.¹¹³ I förhållande till strypvåld framstår, enligt min uppfattning, motsvarande samhälleliga acceptans som betydligt mer begränsad.

¹⁰⁸ Jfr. Lernestedt och Hamdorf (2000/01) s. 117.

¹⁰⁹ Jfr. avsnitt 1.4.

¹¹⁰ Se Asp och Ulväng (2007) s. 55–61.

¹¹¹ Se avsnitt 1.4.

¹¹² Se avsnitt 2.2.2.

¹¹³ Jfr. avsnitt 2.2.2.

Sammantaget kan konstateras att sexuellt självbestämmande utgör ett legitimt och skyddsvärt intresse, men att dess räckvidd inte är obegränsad. När den sexuella praktiken innefattar betydande våld och en påtaglig risk för allvarlig kroppsskada, såsom vid strypvåld, aktualiseras en gräns där skadeprincipen får genomslag. Detta innebär att samtycke i dessa situationer endast undantagsvis kan tillmätas ansvarsbefriande verkan. Den avgörande begränsningen ligger inte i samtycket som sådant, utan i försvarlighetsbedömningen, där risknivån, svårigheten att kontrollera skadeförloppet och handlingens karaktär medför att gärningen typiskt sett framstår som oförsvarlig.

2.3 Social adekvans

Social adekvans beskrivs ofta som en allmän, oskriven undantagsregel som endast bör tillämpas när ansvarsfrihet inte kan härledas ur andra regler eller principer med tydligare förankring i det svenska straffsystemet.¹¹⁴ Begreppet omfattar en grupp undantagsfall som, trots avsaknad av uttrycklig lagreglering, uppvisar sådana gemensamma drag att de kan sammanfattas under denna lära. Den gemensamma nämnaren är ett betydande samhälleligt intresse av att de aktuella gärningarna betraktas som tillåtna.¹¹⁵

Högsta domstolen har framhållit att social adekvans fyller två huvudsakliga funktioner: dels som en generell undantagsregel vid sidan av de enskilda straffbuden, dels som ett verktyg för att inskränka en specifik straffbestämmelses tillämpningsområde.¹¹⁶

Asp m.fl. konstaterar att principen är nödvändig, eftersom det annars skulle finnas situationer där samtliga krav för straffansvar är uppfyllda, inklusive gärningsculpa, men där det ändå framstår som orimligt att döma. Det är emellertid viktigt att understryka att social adekvans inte utgör ett självständigt argument eller skäl för att en gärning inte ska anses brottslig, utan snarare en beteckning på slutsatsen att så inte bör vara fallet. Själva bedömningen måste således grundas i andra överväganden.¹¹⁷

Det primära sättet att utesluta straffansvar är i regel att pröva om gärningen inneburit ett otillåtet risktagande inom ramen för gärningsculpa. Om risktagandet inte är otillåtet saknas culpa och därmed också förutsättningar för ansvar. I sådana situationer, som ofta avser okontrollerat orsakande, aktualiseras inte social adekvans i egentlig mening, även om gärningen i praktiken kan beskrivas som socialt adekvat. Vid kontrollerat orsakande är situationen annorlunda. Här anses gärningsculpa typiskt sett föreligga, eftersom gärningspersonen har kontroll över händelseförloppet. I dessa fall uppstår ett behov av att ändå kunna anse gärningen tillåten, vilket sker genom

¹¹⁴ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 254 f.

¹¹⁵ Se NJA 2018 s. 591 p. 10.

¹¹⁶ Se NJA 2018 s. 591 p. 12–13.

¹¹⁷ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 254 ff.

social adekvans som en rättfärdigande slasktratt. Detta aktualiseras exempelvis inom sport och hälso- och sjukvård.¹¹⁸

Svensson gör en distinktion mellan social adekvans i vid respektive snäv mening. I vid mening fungerar begreppet som en samlingsterm för situationer där en gärning inte föranleder straffrättsligt ansvar. Att en gärning betecknas som socialt adekvat innebär i denna mening inte något självständigt rättsligt ställningstagande, utan uttrycker endast resultatet av en rättslig bedömning, exempelvis att gärningen faller utanför straffbudets tillämpningsområde vid korrekt tolkning eller att någon allmän förutsättning för ansvar inte är uppfylld. Begreppet saknar därmed självständig betydelse.¹¹⁹

I snäv mening avser social adekvans i stället situationer där gärningen formellt omfattas av ett straffbud, men där ansvar ändå inte bör inträda trots avsaknad av uttryckliga eller etablerade undantag. Begreppet fungerar här som en restkategori för fall där de traditionella straffrättsliga verktygen inte ger ett tillfredsställande svar, men där starka samhälleliga skäl talar för att gärningen ska anses tillåten. I denna mening får social adekvans karaktären av en korrigerande princip snarare än en tydligt avgränsad rättsregel.¹²⁰

Mot denna bakgrund kan bristande gärningsculpa ses som en del av social adekvans i vid mening, medan den funktion som Asp m.fl. beskriver, där social adekvans fungerar som en korrigerande ”slasktratt”, snarare motsvarar Svenssons snäva förståelse av social adekvans.

Läran vilar således på en intresseavvägning av vad som ur ett samhällsperspektiv framstår som önskvärt eller acceptabelt. Till skillnad från de lagfästa ansvarsfrihetsgrunderna i brottsbalken saknas emellertid närmare reglering av hur dessa motstående intressen ska vägas. Med hänsyn till risken för godtyckliga bedömningar krävs därför en viss återhållsam rättstillämpning av läran.¹²¹

Relationen mellan reglerna om samtycke och social adekvans är komplex, eftersom deras respektive tillämpningsområden delvis överlappar och påverkar varandra. När en verksamhet har ett tydligt samhälleligt värde eller utgör ett godtagbart individuellt intresse, kan detta påverka bedömningen av vad som är försvarligt enligt 24 kap. 7 § BrB. I normalfallet dras gränsen för ett giltigt samtycke vid ringa misshandel, men om gärningen har ett betydande inneboende värde kan utrymmet för ansvarsfrihet utvidgas, vilket exempelvis är fallet vid frivilligt deltagande i en boxningsmatch.¹²²

¹¹⁸ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 254 ff.

¹¹⁹ Se Svensson (2016) s. 404–410, 416.

¹²⁰ Se Svensson (2016) s. 404–410, 416.

¹²¹ Se NJA 2018 s. 591 p. 11.

¹²² Se NJA 2018 s. 591 p. 14–16.

Omvänt gäller att vissa gärningar endast kan anses socialt adekvata om den utsatte har lämnat sitt samtycke. Detta gäller särskilt inom idrott, men även vid medicinska ingrepp. För att en handling ska anses tillåten med stöd av social adekvans krävs i dessa fall att deltagandet är frivilligt.¹²³

Utrymmet för vad som kan accepteras är vidare mer omfattande vid organiserad idrottsutövning jämfört med oorganiserad idrottsutövning.¹²⁴ Tre grundförutsättningar kan uppställas för tillåtlighet: *frivilligt deltagande*, att gärningen håller sig inom ramen för *spelets regelverk*, eller i vart fall inom ramen för *spelets idé*.¹²⁵ I doktrin anför Asp m.fl. följande:

”Ansvarsfrihet vid sport och lek. Under förutsättning att det rör sig om frivilligt deltagande i utövningen av sport, lek e.dyl., är alla gärningar, som angivits icke innebära ett otillåtet risktagande, dvs. sådana gärningar som med beaktande av spelets regler och idé är att betrakta som tillåtna risktaganden, också i sig att anse som socialadekvata.”¹²⁶

Sammanfattningsvis kan det sägas att gärningar som företas inom ett regelverk ofta kan motiveras genom samtycke. Om regelverket däremot överskrids, men handlingen fortfarande ryms inom idrottens idé, är det snarare läran om social adekvans som motiverar ansvarsfrihet. Detta bygger på att vissa regelöverträdelser är så pass allmänt accepterade i samhället att de betraktas som tillåtna.¹²⁷

Inom det medicinska området finns flertalet åtgärder som formellt uppfyller rekvisiten för misshandel.¹²⁸ En grundläggande utgångspunkt är att sådana åtgärder endast anses tillåtna om de inte strider mot patientens vilja. I likhet med vad som gäller inom idrotten kan patientens samtycke i vissa fall åberopas som grund för ansvarsfrihet.¹²⁹

Det är emellertid inte alltid möjligt att förankra tillåtligheten av medicinska åtgärder i uttryckliga rättsregler. Det finns därför ett utrymme att betrakta vissa gärningar som tillåtna med stöd av social adekvans.¹³⁰ Vid denna bedömning beaktas bland annat om patienten frivilligt underkastat sig åtgärden, om den utförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, om den uppfyller krav på behov och proportionalitet samt om den håller sig inom ramen för vad som kan anses tillåtet för envar i jämförbara situationer.¹³¹

¹²³ Se NJA 2018 s. 591 p. 14–16.

¹²⁴ Se NJA 2018 s. 591 p. 23.

¹²⁵ Se Ågren (2021) s. 140 f.

¹²⁶ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 256.

¹²⁷ Se Ågren (2021) s. 144.

¹²⁸ Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 258.

¹²⁹ Se Ågren (2021) s. 152.

¹³⁰ Se Ågren (2021) s. 154.

¹³¹ Se Ågren (2021) s. 159 f.

Det bör noteras att social adekvans på det medicinska området sannolikt endast omfattar läkare. Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns ett behov av att i vissa situationer tillämpa social adekvans även när giltigt samtycke saknas. Detta gäller exempelvis när en patient frivilligt underkastat sig exempelvis ett kirurgiskt ingrepp utan fullständig förståelse för dess konsekvenser och risker. Samtidigt står det klart att utrymmet för ansvarsfrihet är betydligt större inom hälso- och sjukvården än inom andra områden. Detta kan förklaras av åtgärdernas betydande samhälleliga och individuella nytta. Inom få andra områden framstår det lika tydligt att ett handlande, som under andra omständigheter skulle vara otillåtet, bör accepteras.¹³²

2.3.1 Social adekvans i förhållande till strypvåld

Läran om social adekvans aktualiseras traditionellt inom områden som medicinska ingrepp, idrott och till viss mån lek, där annars straffbara handlingar kan accepteras på grund av deras socialt accepterade och önskvärda syften, vilket har behandlats i *avsnitt 2.3*. I denna uppsats riktas dock fokus mot en annan kontext, nämligen sexuella praktiker som innefattar våld, särskilt strypvåld. Detta aktualiserar frågan om, och i vilken utsträckning, sådana handlingar kan omfattas av social adekvans.

Mot bakgrund av att social adekvans enligt *avsnitt 2.3* ytterst bygger på en intresseavvägning av vad som ur ett samhällsperspektiv framstår som önskvärt eller acceptabelt, uppkommer frågan om strypvåld i sexuella sammanhang kan anses uppfylla dessa krav. Till skillnad från idrott och medicin, som anses bära ett tydligt samhällsvärde, grundas dessa praktiker i individens sexuella självbestämmande. Den centrala frågan blir därmed om detta intresse väger tillräckligt tungt för att motivera ansvarsfrihet genom social adekvans, trots att handlingen innebär en skada eller påtaglig risk för liv och hälsa.

Det finns begränsad vägledande praxis från Högsta domstolen i förhållande till uppsatsens frågeställningar. Mot denna bakgrund behandlas två hovrättsavgöranden¹³³ som ofta lyfts i diskussionen om strypvåld i sexuella sammanhang, i syfte att belysa hur domstolarna resonerar kring social adekvans i dessa situationer.

I RH 2015:1 aktualiserades frågan om stryptag i samband med sex som lett till medvetlöshet. Den tilltalade invände att samtycke förelåg. Hovrätten anförde att misshandel av normalgraden i vissa fall kan medföra ansvarsfrihet om omständigheterna medger det, och att det i sådana fall har betydelse om gärningen har ett godtagbart syfte och kan anses falla inom reglerna för social adekvans, exempelvis lek och idrott. Hovrätten utvecklade dock inte

¹³² Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 259 ff.

¹³³ För diskussion om hovrättsavgörandens rättskällevärde, se avsnitt 1.3.

resonemanget vidare, utan konstaterade att gärningen inneburit livsfara och därför var oförsvarlig.¹³⁴

I ett annat mål¹³⁵ uttalade tingsrätten att det i varje enskilt fall ska göras en helhetsbedömning, där även social adekvans kan få betydelse, även i sexuella sammanhang. Domstolen konstaterade dock att det var oklart hur långt målsägandens samtyckt sträckte sig, men tillmätte inte detta avgörande betydelse, eftersom vissa skadeverkningar, såsom medvetenlöshet och dödsfall, inte ansågs möjligt att samtycka till. Hovrätten anslöt sig till denna bedömning.¹³⁶

Sammantaget ger rättsfallen, enligt min mening, visst stöd för att social adekvans i och för sig kan aktualiseras även i sexuella sammanhang. Samtidigt framstår utrymmet som starkt begränsat i praktiken. Mot bakgrund av de kriterier som uppställs i *avsnitt 2.3*, särskilt kravet på ett samhälleligt godtagbart ändamål, framstår det som tydligt att domstolarna inte anser att strypvåld uppfyller dessa krav när handlingen innebär skada eller en påtaglig risk för liv och hälsa, vilket var fallet i de två domarna.

För att ytterligare belysa frågan kan utgångspunkt tas i Wegerstads resonemang om huruvida BDSM kan likställas med lek och därmed omfattas av social adekvans. Hon framhåller att samtycke vid utövande av BDSM ofta lämnas till en tidsbestämd interaktion snarare än till varje enskild handling, samt att oförutsedda moment kan uppstå trots föregående överenskommelser. Eftersom sådana praktiker ofta syftar till att utforska gränser kan utövaren utsättas för risker som denne inte nödvändigtvis är fullt medveten om. Om detta betraktas som ett tillåtet risktagande skulle ansvarsfrihet kunna motiveras genom social adekvans.¹³⁷

Argumentationen utvecklas ytterligare genom att uppmärksamma att våld i juridisk mening inte är synonymt med straffbart våld. Smärta och fysiskt lidande utgör i vissa sammanhang normaliserade inslag, exempelvis skönhetsingrepp, intensiv träning eller piercingar. Mot denna bakgrund skulle även BDSM kunna betraktas som en form av socialt adekvat verksamhet, i likhet med idrott och lek.¹³⁸

Samtidigt aktualiserar detta synsätt centrala problem. En avgörande fråga är hur frivillighet ska förstås i dessa sammanhang. Om bedömningen enbart utgår från ett initialt samtycke till en viss aktivitet finns en risk att handlingen som i praktiken utgör sexuella övergrepp döljs inom ramen för aktiviteten.

¹³⁴ Se RH 2015:1.

¹³⁵ Det aktuella målet handlade om vållande till annans död och misshandel. Vållande till annans död är ett brott som uppsatsen ej behandlar, jfr. *avsnitt 1.6*. Här används enbart fallet för att visa på argumentationen som förs i fråga om strypvåld.

¹³⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2016-06-27, mål nr. B 362–16.

¹³⁷ Se Wegerstad (2012) s. 260.

¹³⁸ Se Wegerstad (2012) s. 260 f.

Detta aktualiserar mer grundläggande frågor om rättens värderingar och gränsdragningen mellan det acceptabla och det straffbara.¹³⁹

Detta visar att även om vissa argument talar för att betrakta sexuella praktiker som socialt adekvata, är det förenat med betydande svårigheter att fastställa var gränsen ska dras i praktiken.

Samtidigt aktualiserar detta de begränsningar som följer av läran. Att betrakta BDSM som socialt adekvat skulle innebära att även handlingar som orsakar skada utanför det uttryckliga samtycket kan ses som en del av aktiviteten. Det skulle även kunna innebära att ansvarsfrihet aktualiseras vid allvarligare skador som normalt sett överskrider gränsen för vad som kan omfattas.¹⁴⁰ Detta förutsätter emellertid att risktagandet kan anses kontrollerat och att deltagandet är frivilligt.

I fråga om sexuellt självbestämmande som godtagbart syfte inom ramen för försvarlighetsbedömningen har det konstaterats att det kan utgöra ett legitimt och skyddsvärt intresse, men att dess räckvidd inte är obegränsad. Den avgörande begränsningen ligger i att risknivån, svårigheten att kontrollera skadeförloppet och handlingens karaktär medför att gärningen typiskt sett framstår som oförsvarlig.¹⁴¹ Mot denna bakgrund aktualiseras frågan om social adekvans kan medföra ett större utrymme för att acceptera sådana handlingar.

Som framgår av *avsnitt 2.3* förutsätter ansvarsfrihet inom idrott att gärningen sker inom ramen för ett etablerat regelverk eller i vart fall inom spelets idé. Detta bygger på att vissa risktaganden är socialt accepterade och kontrollerade. I fråga om strypvåld i sexuella sammanhang saknas motsvarande strukturer. Även om vissa praktiker, såsom BDSM, kan innehålla interna regler och ett användande av ”säkerhetsord”, saknas ett allmänt accepterat regelverk som anger vilka handlingar som är tillåtna.¹⁴² Än mindre anser jag att detta är fallet om strypvåld eller strypsex genomförs som en enskild handling där det inte varit tal om BDSM specifikt.

Detta innebär att risktagandet i högre grad framstår som okontrollerat. I idrottsliga sammanhang finns dessutom externa kontrollmekanismer, såsom regler, domare och i vissa fall medicinsk övervakning, vilket minskar risken för att gränser överskrids.¹⁴³ Motsvarande förutsättningar saknas typiskt sett i sexuella sammanhang, där handlingar sker i privata miljöer utan extern

¹³⁹ Se Wegerstad (2012) s. 260 f.

¹⁴⁰ Se Wegerstad (2012) s. 260.

¹⁴¹ Jfr. avsnitt 2.2.3.2.

¹⁴² Jfr. RFSU (2022).

¹⁴³ Se Heldring, Krona och Rudd (2026) s. 11.

kontroll, vilket kan påverka bedömningen av om handlingen ses som acceptabel.

En ytterligare skillnad av betydelse ligger i handlingarnas bakomliggande syften. Medicinska ingrepp motiveras typiskt sett av hälsa och medicinsk nytta, medan idrottslig verksamhet förknippas med organiserad aktivitet och ett erkänt socialt värde. Sexuella praktiker motiveras däremot i högre grad av personlig autonomi och sexuellt självbestämmande. Även om sådana intressen i sig kan vara legitima och skyddsvärda framstår de inte som lika starkt förankrade i ett allmänt samhällsligt intresse som exempelvis idrott och medicinska ingrepp. Intresset framstår snarare som knutet till den enskilda individens personliga autonomi. Detta kan enligt min mening påverka bedömningen av om handlingen kan anses socialt adekvat.

Vidare anser jag att medicinska ingrepp typiskt sett syftar till att förbättra eller bevara hälsa, även om själva ingreppet kan innebära ett fysiskt intrång eller en skada. Vid strypvåld i sexuella sammanhang framstår däremot inte handlingen som bärare av ett lika tydligt skyddsvärt eller samhällsligt legitimt intresse. Detta kan bidra till att sexuellt självbestämmande inte tillmäts samma tyngd vid bedömningen av social adekvans.

Mot denna bakgrund framstår det som tveksamt om strypvåld i sexuella sammanhang kan anses ha ett sådant samhällsligt värde som krävs för att omfattas av social adekvans. Även om vissa grupper kan uppfatta sådana handlingar som acceptabla, anser jag att det framstår som osäkert om de åtnjuter en bredare samhällslig acceptans i den mening som läran förutsätter.

En avgörande omständighet är därutöver de risker och skadeverkningar som handlingen är förenad med. Även om sexuell liberalism utgår från att sexuella handlingar utgör en privat angelägenhet, innebär den konkreta risken för allvarlig kroppsskada att det framstår som svårt att betrakta handlingen som ett samhällsligt accepterat intresse.¹⁴⁴ Utrymmet för att anse att sexuellt självbestämmande utgöra ett sådant skyddsvärt intresse som kan motivera ansvarsfrihet genom social adekvans framstår därmed som begränsat till situationer där handlingen inte innebär en konkret eller påtaglig risk för skada på annan.¹⁴⁵

Sammantaget kan konstateras att strypvåld skiljer sig från de situationer där social adekvans typiskt sett aktualiseras, genom att handlingen saknar ett tydligt samhällsligt värde och samtidigt innebär ett svårkontrollerat och

¹⁴⁴ Jfr. avsnitt 1.4 och 2.2.3.2.

¹⁴⁵ Jfr. avsnitt 1.4.

betydande risktagande.¹⁴⁶ Detta talar för att utrymmet för att tillämpa social adekvans även i dessa fall är mycket begränsat.

2.4 Sammanfattande analys och slutsats

Frågan i detta kapitel har varit hur ansvarsbefriande samtycke och social adekvans ska förstås enligt gällande rätt vid strypvåld i sexuella situationer. Genomgången visar att båda dessa ansvarsfrihetsgrunder i och för sig kan aktualiseras i sexuella sammanhang, men att utrymmet för ansvarsfrihet framstår som starkt begränsat när handlingen innebär strypvåld.

Utgångspunkten enligt 24 kap. 7 § BrB är att en gärning som begås med samtycke endast är straffri om den inte är oförsvarlig. Ett giltigt samtycke är således inte i sig tillräckligt för ansvarsfrihet. Avgörande blir i stället den efterföljande försvarlighetsbedömningen, där hänsyn ska tas till den skada, kränkning eller fara som gärningen medför, dess syfte och övriga omständigheter.

Av genomgången framgår att samtycke i princip kan medföra ansvarsfrihet vid ringa misshandel och i vissa fall även vid misshandel av normalgraden. Samtidigt visar praxis och doktrin att utrymmet för ansvarsfrihet minskar i takt med att risknivån och skadans allvar ökar. När gärningen innebär en påtaglig risk för allvarlig kroppsskada eller livsfara framstår det som betydligt svårare att betrakta den som försvarlig, även om samtycke föreligger.

I fråga om strypvåld aktualiseras dessa begränsningar särskilt tydligt. Strypning innebär typiskt sett påverkan på andning och blodtillförsel till hjärnan, vilket kan leda till medvetlöshet och i vissa fall livshotande tillstånd. Även när allvarliga skador faktiskt inte uppkommer är handlingen förenad med ett betydande risktagande. Bedömningen påverkas dessutom av att skadeförloppet ofta är svårt att kontrollera och att konsekvenser kan uppstå snabbt. Detta talar för att gärningen typiskt sett befinner sig inom ett område där försvarlighetsbedömningen får avgörande betydelse.

Därutöver aktualiseras flera frågor om samtyckets giltighet och räckvidd. Ett samtycke till ett visst risktagande innebär inte nödvändigtvis ett samtycke till att skadan faktiskt realiserar. Vid strypvåld får denna distinktion särskild betydelse, eftersom riskerna kan vara svåra att överblicka och konsekvenserna allvarliga. Det kan därför ifrågasättas i vilken utsträckning ett samtycke omfattar exempelvis medvetlöshet eller mer omfattande skador. Även möjligheten att återkalla samtycket får betydelse, eftersom den utsatte snabbt kan förlora förmågan att kommunicera eller göra motstånd.

¹⁴⁶ Se avsnitt 2.2.3.2 för resonemang om allvarligt risktagande och medicinska konsekvenser.

När det gäller gärningens syfte visar genomgången att sexuellt självbestämmande i och för sig kan utgöra ett legitimt och skyddsvärt intresse. Utifrån en liberal syn på sexualitet och självbestämmande kan det argumenteras för att frivilliga sexuella handlingar i stor utsträckning bör betraktas som en privat angelägenhet. Samtidigt framgår att denna utgångspunkt inte är obegränsad. Straffrätten intar traditionellt en mer restriktiv hållning till situationer där en person tillfogar en annan kroppsskada, även med samtycke. När den sexuella praktiken innebär betydande våld och en konkret risk för allvarlig skada aktualiseras därför en gräns där skadepincipen får större genomslag.

I fråga om social adekvans visar genomgången att läran främst aktualiseras inom områden där det finns ett tydligt samhälleligt värde, såsom idrott och medicinska ingrepp. Gemensamt för dessa situationer är att risktagandet i viss mån är reglerat, kontrollerat och socialt accepterat. Även om vissa argument talar för att sexuella praktiker i vissa fall skulle kunna betraktas som socialt adekvata, framstår det enligt gällande rätt som osäkert om strypvåld uppfyller de krav som läran förutsätter.

Särskilt betydelsefullt är att strypvåld i sexuella sammanhang typiskt sett sker i privata miljöer utan externa kontrollmekanismer och utan något allmänt accepterat regelverk motsvarande det som finns inom exempelvis idrott eller hälso- och sjukvård. Därtill kommer att handlingen innebär ett svårkontrollerat risktagande med potentiellt mycket allvarliga konsekvenser. Även om domstolar i vissa fall öppnat för att sexuella sammanhang kan beaktas vid bedömningen, framstår utrymmet för att tillämpa social adekvans i praktiken som mycket begränsat när handlingen innebär risk för liv och hälsa.

Enligt min uppfattning framstår rättsläget som välavvägt och jag anser att de intresseavvägningar som görs i fråga om ansvarsbefriande samtycke och social adekvans har goda skäl för sig. Samtidigt kan jag inte låta bli att reflektera över jämförelsen mellan exempelvis idrott och medicinska ingrepp å ena sidan och sexuellt självbestämmande å den andra. Som framhållits i *avsnitt 2.2.2* förändras uppfattningen om vad som utgör ett godtagbart syfte i takt med samhällsutvecklingen. I det avseendet anser jag att det är intressant att fundera över hur snabbt eller långsamt en sådan utveckling faktiskt sker.

Å ena sidan anser jag att individen i stor utsträckning bör ha frihet att själv bestämma över sin kropp och vilka handlingar eller risker denne vill utsätta sig för. Å andra sidan framstår skyddet för liv och hälsa som ett mycket tungt vägande intresse. Det är också tydligt att det finns personer som utövar denna typ av handlingar under former som uppfattas som mer kontrollerade och där allvarliga skador inte nödvändigtvis uppkommer. Samtidigt förutsätter detta sannolikt en betydligt större kunskap och förståelse för riskerna än vad som

många gånger faktiskt föreligger i praktiken. Det är, enligt min mening, också där den största faran uppstår.

Mot denna bakgrund är min uppfattning att rättsläget, åtminstone i dess nuvarande utformning, i huvudsak framstår som både rimligt och välavvägt.

Sammantaget visar analysen att ansvarsbefriande samtycke enligt gällande rätt inte är principiellt uteslutet vid sexuella handlingar som innefattar våld. I fråga om strypvåld begränsas dock utrymmet för ansvarsfrihet i hög grad av försvarlighetsbedömningen. Den betydande risknivån, svårigheten att kontrollera skadeförloppet samt risken för allvarlig kroppsskada eller livsfara medför att gärningen typiskt sett framstår som oförsvarlig. Av liknande skäl framstår även möjligheten att åberopa social adekvans som starkt begränsad i denna typ av situation.

3 Analys av underrättsdomar

3.1 Närmare om analysen

En central utgångspunkt i uppsatsen är att undersöka hur ansvarsbefriande samtycke vid strypvåld i sexuella situationer kommer till uttryck i den rättsliga praktiken. Den empiriska undersökningen omfattar underrättsdomar som ligger till grund för den rättsliga bedömningen. De fem domar som behandlas är från 2024–2025.¹⁴⁷

Tova Bennet har i sin avhandling *Straffansvar vid atypiska sinnestillstånd* genomfört en undersökning av hur skuldkravet vid atypiska sinnestillstånd behandlas i rättstillämpningen. I avhandlingen presenteras tydliga metodologiska överväganden avseende analys och tolkning av domskäl.¹⁴⁸ Denna uppsats tar sin utgångspunkt i en motsvarande metodologisk ansats.

Undersökningen är huvudsakligen kvalitativ, vilket motiveras av det begränsade antalet avgöranden och uppsatsens fokus på domstolarnas rättsliga argumentation. Metoden möjliggör därmed en fördjupad analys av hur underrätterna resonerar kring samtycke, försvarlighet och social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer. Samtliga domar har genomgått i sin helhet. I analysen har särskild vikt lagts vid domstolarnas resonemang rörande samtycke, försvarlighet, social adekvans och strypvåld. Analysen utgår från en textnära tolkning av domskälen, där de uttryckliga rättsliga resonemangen som förs i avgörandena utgör det huvudsakliga analysunderlaget. Samtidigt har det beaktats att variationer i språkliga formuleringar inte nödvändigtvis innebär skillnader i rättslig bedömning.

I materialet ingår både tingsrätts- och hovrättsdomar. I flera fall har målen överprövats, vilket möjliggör en analys av hur bedömningarna förändrats mellan instanserna. Uppsatsen är avgränsad till frågor om misshandel och vållande till kroppsskada enligt 3 kap. BrB. I ett av målen aktualiseras även våldtäkt i tingsrätten. Domen inkluderas ändå eftersom hovrätten frikände från åtalet om våldtäkt och i stället prövade strypvåldet inom ramen för misshandelsbrottet, vilket är relevant för uppsatsens frågeställningar.¹⁴⁹

Analysen i *kapitel 3* genomförs enligt en enhetlig struktur. Varje avgörande inleds med en kort redogörelse för åtalet, parternas inställning och domstolens bedömning. Därefter analyseras domstolarnas resonemang rörande samtycke, försvarlighet och social adekvans. Fokus ligger på domskälen i skuldfrågan, eftersom det är i denna del som de frågor som är centrala för uppsatsens syfte och frågeställningar aktualiseras. Påföljdsfrågor samt frågor om skadestånd och ersättning behandlas inte. Eftersom samma mål i flera fall prövats i två

¹⁴⁷ Mer ingående om urvalet av domar finns under avsnitt 1.3.2.

¹⁴⁸ Se Bennet (2020) s. 284–292.

¹⁴⁹ Se mål C.

instanser möjliggör materialet även en analys av hur argumentationen förändras eller utvecklas mellan tingsrätt och hovrätt.

3.2 Bakgrund

I mål A prövades frågan om ansvar för misshandel efter att den tilltalade utsatt målsäganden för strypning i samband med BDSM-liknande samlag. Den tilltalade gjorde gällande att handlingen skett med samtycke vilket framfördes först vid slutförhöret under förundersökningen, medan målsäganden uppgav att parterna inte tidigare haft sex med BDSM-liknande eller våldsinslag samt att hon inte kunde minnas att de över huvud taget haft sex den aktuella natten. Tingsrätten biföll åtalet. I hovrätten överklagade åklagaren enbart påföljden och domstolen fastställde tingsrättens dom i sin helhet.¹⁵⁰

I mål B prövades frågan om ansvar för grov misshandel efter att den tilltalade ”försökt strypa”, vilket i hovrätten ändrades till ”strypt”, målsäganden med en handduk alternativt med sina händer i samband med samlag. Den tilltalade uppgav att han saknade kännedom om huruvida han orsakat målsäganden de aktuella skadorna, men har under alla förhållanden förnekat att han haft uppsåt till att åsamka henne skadorna och gjorde gällande att han skulle frias från ansvar med hänsyn till reglerna om samtycke och social adekvans. Tingsrätten bedömde att målsäganden hade samtyckt till handlingar under sexakten som typiskt sett kunde orsaka rodnader och svullnader på halsen, varför åtalet för misshandel i denna del ogillades. I hovrätten yrkade åklagaren på ansvar för grov misshandel och i andra hand vållande till kroppsskada, grovt brott. Hovrätten delade tingsrättens bedömning i fråga om grov misshandel men fann att den tilltalade gjort sig skyldig till vållande till kroppsskada, grovt brott.¹⁵¹

I mål C prövades frågan om ansvar för våldtäkt. Vid huvudförhandlingen framgick att gärningsbeskrivningen, utöver våldtäkt, även omfattade ett påstående om misshandel som enligt åklagaren konsumerades av våldtäkten. Den tilltalade uppgav att han hållit ett löst stryptag med samtycke, medan målsäganden uppgav att hon inte deltagit frivilligt i vare sig de sexuella handlingarna eller stryptaget. Tingsrätten biföll åtalet för våldtäkt och ansåg att de moment som skulle utgöra misshandel ingick i våldtäkten. Hovrätten ogillade däremot åtalet för våldtäkt och dömde i stället den tilltalade för misshandel av normalgraden.¹⁵²

I mål D prövades frågan om ansvar för misshandel och grov misshandel efter att den tilltalade utsatt målsäganden för strypning i samband med samlag. Den tilltalade gjorde gällande att handlingen skett med samtycke, medan målsäganden uppgav att hon inte samtyckt till strypvåldet inom ramen för det

¹⁵⁰ Se mål A.

¹⁵¹ Se mål B.

¹⁵² Se mål C.

sexuella umgänget. Tingsrätten dömde den tilltalade för två fall av misshandel av normalgraden.¹⁵³

I mål E prövades frågan om misshandel och vållande till kroppsskada, grovt brott, efter att den tilltalade utsatt målsäganden för strypning i samband med samlag. Den tilltalade gjorde gällande att handlingen skett med samtycke och att målsäganden hade samtyckt. Tingsrätten biföll åtalet. Hovrätten delade tingsrättens bedömning och fastställde domen i sin helhet.¹⁵⁴

Sammanfattningsvis behandlar samtliga domar strypvåld i samband med sexuella situationer av olika slag, i vissa fall utifrån den tilltalades uppfattning om situationens karaktär. I samtliga fall aktualiseras frågan om samtycke, om än i varierande form och omfattning.

3.3 Resultat

3.3.1 Bedömning av samtycke

I analysen av domstolarnas bedömning av samtycke delas framställningen upp i två delfrågor: dels frågan om bevisning av samtycke, dels frågan om samtyckets rättsliga giltighet. Syftet med denna uppdelning är att tydliggöra analysens struktur samt att särskilja de olika moment som ingår i domstolens prövning.

3.3.1.1 *Bevisning av samtycke*

I tre av de ovan redovisade domarna aktualiserades frågan om samtycke i situationer där målsäganden förnekade att samtycke hade lämnats till den aktuella gärningen, medan den tilltalade gjorde gällande motsatsen.¹⁵⁵

I mål A vitsordade den tilltalade att målsägandens skador, i form av smärta, svullnad och blåmärken, hade uppkommit till följd av bland annat stryptag. Den tilltalade valde initialt att inte berätta om stryptagen, eftersom han inte trodde att målsäganden skulle medverka i utredningen. Han ville därför inte heller redogöra för sitt sexliv. Denna inställning ändrades dock senare.¹⁵⁶ Målsäganden uppgav vid huvudförhandlingen att hon inte kunde minnas att samlag hade ägt rum den aktuella natten och att de inte heller hade haft våldsamt sex eller BDSM-sex. Den tilltalade hade inte heller i de inledande polisförhören nämnt att samtycke förelåg utan dessa uppgifter framfördes först i ett senare skede. Tingsrätten bedömde hans uppgifter som tillrättalagda

¹⁵³ Se mål D.

¹⁵⁴ Se mål E.

¹⁵⁵ Se mål A, C och D.

¹⁵⁶ Se mål A.

och som en efterhandskonstruktion, varvid invändningen om samtycke lämnades utan avseende.¹⁵⁷

I de två andra målen gjorde den tilltalade en invändning om samtycke, medan målsäganden uppgav att hon inte hade samtyckt.¹⁵⁸ I mål C gjorde den tilltalade gällande att stryptaget hade skett på målsägandens begäran. Hovrätten konstaterade att parternas uppgifter stod mot varandra och att det därutöver saknades övrig bevisning om att stryptaget hade skett mot målsägandens vilja. Mot denna bakgrund bedömde hovrätten att stryptaget hade skett med samtycke och anslöt sig således till den tilltalades uppfattning.¹⁵⁹ I mål D gjorde tingsrätten en motsatt bedömning. Målsägandens uppgifter om avsaknad av samtycke ansågs få stöd av vad hon berättat för personer i sin närhet. Domstolen lade även vikt vid att den tilltalade inte uttryckligen hade försäkrat sig om att samtycke till strypvåldet förelåg. Denna omständighet användes som stöd för slutsatsen att han måste ha insett risken för att målsäganden inte samtyckt och att han varit likgiltig inför denna risk.¹⁶⁰

I två andra fall gjordes däremot en invändning om samtycke i situationer där målsäganden faktiskt hade samtyckt.¹⁶¹ I mål B konstaterade tingsrätten att det var klarlagt att målsäganden hade samtyckt till handlingar under sexakten som skulle kunna medföra rodnader och svullnader på halsen, vilket hovrätten instämde i.¹⁶² I mål E utgick tingsrätten från att målsäganden frivilligt deltagit i strypsexet, en bedömning som hovrätten också instämde i.¹⁶³

Inledningsvis kan konstateras att domstolarna skiljer sig åt i hur de bedömer samtycke utifrån parternas utsagor. I två av fallen lägger domstolen främst målsägandens uppgifter till grund för bedömningen av samtyckesfrågan, medan domstolen i ett annat fall i större utsträckning godtar den tilltalades uppgifter. I de två återstående fallen framstår det som att domstolen gör en samlad bedömning av båda parternas berättelser tillsammans med övriga omständigheter.

Skillnaderna mellan fallen kan även sättas i relation till de särskilda bevissvårigheter som aktualiseras vid invändningar om ansvarsfrihetsgrunder. I doktrin har framhållits att det ofta är svårt att bevisa frånvaron av en viss omständighet, särskilt när den huvudsakliga bevisningen består av parternas egna uppgifter. Mot denna bakgrund har det ansetts tillräckligt att åklagaren presenterar så mycket bevisning att invändningen

¹⁵⁷ Se mål A.

¹⁵⁸ Se mål C och D.

¹⁵⁹ Se mål C.

¹⁶⁰ Se mål D.

¹⁶¹ Se mål B och E.

¹⁶² Se mål B.

¹⁶³ Se mål E.

framstår som obefogad.¹⁶⁴ Detta synes även komma till uttryck i de analyserade domarna.

Enligt min mening visar framställningen att domstolarnas bedömning av samtycke i stor utsträckning sker genom en avvägning och värdering av den framlagda bevisningen, där parternas trovärdighet, stödbevisning och omständigheterna kring invändningen tillmäts avgörande betydelse.¹⁶⁵ I mål A tillmäter domstolen exempelvis betydelse åt när och hur invändningen om samtycke framförs. Att uppgifterna om samtycke lämnas först i ett senare skede av processen påverkar domstolens bedömning av invändningens tillförlitlighet. Mot bakgrund av att målsäganden samtidigt lämnar en berättelse som inte innefattar något samtycke till vare sig samlag eller våldsamma sexuella inslag, gör domstolen en samlad bedömning där den tilltalades senare uppgifter framstår som tillrättalagda och som en efterhandskonstruktion. Invändningen om samtycke tillmäts därmed ingen betydelse.

Jämförelsen mellan mål C och D visar vidare att förekomsten av stödbevisning får stor betydelse för bedömningen av om samtycke förelegat. I mål C konstaterar hovrätten att parternas uppgifter står mot varandra och att det saknas ytterligare omständigheter som talar för att stryptaget skett mot målsägandens vilja. Mot denna bakgrund bedömer domstolen att samtycke till stryptaget har förelegat.¹⁶⁶ Hovrättens resonemang i mål C kan förstås mot bakgrund av att det saknades ytterligare omständigheter som gjorde invändningen om samtycke obefogad. När parternas uppgifter stod mot varandra och stödbevisning saknades godtogs därför invändningen om samtycke.¹⁶⁷ I mål D gör tingsrätten däremot en motsatt bedömning, där målsägandens uppgifter om avsaknad av samtycke får stöd av vad hon berättat för personer i sin närhet. Detta tyder på att stödbevisning får avgörande betydelse när domstolen ska bedöma om invändningen om samtycke kan godtas.¹⁶⁸

I mål D illustrerar även tingsrättens resonemang hur bevisfrågan avseende samtycke i praktiken sammanfaller med uppsåtsbedömningen, eftersom den tilltalades underlåtenhet att försäkra sig om samtycke används som stöd för slutsatsen att han varit likgiltig inför risken att samtycke saknades.¹⁶⁹

Till skillnad från mål A, C och D synes frågan om huruvida samtycke faktiskt förelegat inte ha varit föremål för någon mer omfattande bevisprövning i mål B och E. Bedömningarna i dessa fall visar snarare på att tidigare sexuella

¹⁶⁴ Se Nordh (2019) s. 47–49.

¹⁶⁵ Jfr. 35 kap. 1 § RB.

¹⁶⁶ Se mål C.

¹⁶⁷ Jfr. Nordh (2019) s. 47–49; mål C.

¹⁶⁸ Se mål D.

¹⁶⁹ Se mål D.

erfarenheter mellan parterna samt målsägandens generella inställning till hårdhänt sex används som omständigheter vid bedömningen av om samtycke faktiskt förelegat vid gärningstillfället och därmed kan anses bevisat.¹⁷⁰

Sammantaget framstår samtyckesbedömningen i hög grad som beroende av den konkreta bevisningen och domstolens trovärdighetsbedömningar vid prövningen av om samtycke faktiskt förelegat vid gärningstillfället. Bevisfrågan tillmäts stor betydelse vid bedömningen av samtycke och i vissa fall synes emellertid bevisfrågan delvis sammanfalla med frågor som rör samtyckets rättsliga giltighet. Dessa frågor behandlas närmare i nästföljande avsnitt.

3.3.1.2 *Samtyckets giltighet*

I *avsnitt 2.2.1* har förutsättningarna för ett giltigt samtycke redogjorts för. Ett giltigt samtycke utgör en grundläggande förutsättning för att ansvarsbefriande samtycke ska kunna komma i fråga. Av de analyserade avgörandena framgår emellertid att domstolarna i varierande grad genomför en uttrycklig prövning av samtyckets rättsliga giltighet. I flera fall synes bedömningen i stället kretsa kring samtyckets omfattning och vilka handlingar, risker eller konsekvenser samtycket kan anses omfatta.

I mål B prövade domstolen främst samtyckets omfattning. Tingsrätten konstaterade att målsäganden hade samtyckt till handlingar under sexakten som kunde medföra rodnader och svullnader på halsen, en bedömning som hovrätten instämde i. Samtidigt ansågs samtycket inte omfatta de övriga och mer allvarliga skador som uppkommit, däribland syrebrist, medvetlöshet och lunginflammation.¹⁷¹ Domstolen gör därmed en tydlig åtskillnad mellan samtycke till vissa konkreta handlingar och samtycke till mer långgående konsekvenser av handlingarna. Avgörandet ligger således nära det resonemang som redovisats i *avsnitt 2.2.1* om att samtycke till ett visst risktagande inte automatiskt innebär samtycke till att risken realiserar genom allvarigare skador.

Ett liknande resonemang återkommer i mål E. Tingsrätten utgick där från att målsäganden frivilligt deltagit i strypsexet, vilket domstolen ansåg innebar att samtycke förelåg till själva strypgreppet och den efterföljande andnöden. Domstolen uttalade vidare att målsäganden även fick anses ha samtyckt till risken för medvetlöshet och de faror som detta kunde innebära. Samtidigt framhölls uttryckligen att samtycke till en risk eller fara inte är detsamma som samtycke till de allvarliga skador som senare uppkommit och att inget tydde på att målsäganden samtyckt till de omfattande hjärnskador som gärningen ledde till. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning.¹⁷² Bedömningen tyder därmed på att domstolen tillmäter både samtyckets konkreta omfattning

¹⁷⁰ Jfr. mål B och E.

¹⁷¹ Se mål B.

¹⁷² Se mål E.

och målsägandens insikt om riskerna betydelse vid giltighetsprövningen.¹⁷³ Samtycke till strypsex och vissa risker förknippade med handlingen ansågs alltså inte innebära samtycke till de allvarliga konsekvenser som faktiskt uppkom.

I mål D gjordes en mer uttrycklig prövning av om ett frivilligt och giltigt samtycke överhuvudtaget förelåg. Tingsrätten framhöll att den tilltalade inte uttryckligen hade försäkrat sig om att målsäganden samtyckte till strypvåldet och att hans egna tolkningar av hennes beteende inte var tillräckliga. Inte heller den tilltalades invändning om att han skulle ha avbrutit handlingen om målsäganden sagt nej tillmättes någon avgörande betydelse. Domstolen konstaterade därmed att den tilltalade inte gjort vad som kunde krävas för att säkerställa att samtycke faktiskt förelåg.¹⁷⁴ Till skillnad från mål B och E, där fokus främst ligger på samtyckets omfattning och konsekvenser, aktualiserar mål D i större utsträckning frågan om huruvida ett frivilligt samtycke faktiskt lämnats. Resonemanget tyder samtidigt på att domstolen ställer relativt höga krav på att den tilltalade aktivt försäkrat sig om att samtycke föreligger.

I mål A och C framgår däremot inte att domstolarna genomför någon uttrycklig prövning av samtyckets rättsliga giltighet i förhållande till de kriterier som redogjorts för i *avsnitt 2.2.1*. Bedömningarna tar i stället främst sin utgångspunkt i parternas uppgifter och det allmänna bevisläget avseende huruvida samtycke faktiskt förelegat. Frågor om bevisning och giltighet synes därmed i viss utsträckning flyta samman.¹⁷⁵

Sammantaget visar avgörandena att domstolarna endast i begränsad utsträckning genomför en tydligt strukturerad prövning av samtyckets rättsliga giltighet utifrån de kriterier som uppställs för ansvarsbefriande samtycke.¹⁷⁶ I flera fall synes bedömningen i stället fokusera på samtyckets omfattning och vilka handlingar, risker eller konsekvenser samtycket kan anses omfatta. Avgörandena tyder samtidigt på att domstolarna gör en tydlig åtskillnad mellan samtycke till själva handlingen och samtycke till mer allvarliga skador som uppkommer till följd av handlingen. Vidare framgår att frågor om samtyckets giltighet i vissa fall sammanvävs med bevisfrågor och uppsåtsbedömningar, vilket gör det svårt att tydligt urskilja när domstolen faktiskt prövar samtyckets giltighet som en självständig rättslig fråga.

3.3.2 Försvarlighetsbedömningen

Efter att frågan om samtycke prövats krävs, för ansvarsfrihet, att gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, inte är oförsvarlig. Som framgår av *avsnitt 2.2.2*

¹⁷³ Jfr. avsnitt 2.2.1.

¹⁷⁴ Se mål D.

¹⁷⁵ Se mål A och C; jfr. avsnitt 3.3.1.1.

¹⁷⁶ Jfr. avsnitt 2.2.1.

ska särskild vikt fästas vid skadans art, men även faran för ytterligare skada, gärningens syfte samt dess sociala värde ska beaktas.

I två av de analyserade fallen aktualiseras försvarlighetsbedömningen efter att domstolen funnit att ett giltigt samtycke föreligger, åtminstone i förhållande till vissa delar av gärningen.¹⁷⁷ I mål B prövas frågan i relation till misshandel i tingsrätten, medan hovrätten i denna del ansluter sig till tingsrättens bedömning utan att göra någon mer självständig prövning. När det gäller åtalet för vållande till kroppsskada, grovt brott, konstaterar hovrätten däremot att samtycke inte föreligger i förhållande till de mer allvarliga skadorna och att ansvarsfrihet därför inte kan komma i fråga beträffande dessa konsekvenser.¹⁷⁸ I mål E sker på motsvarande sätt en försvarlighetsbedömning i relation till misshandelsbrottet, medan möjligheten till ansvarsfrihet för vållandebrottet i praktiken utesluts redan genom att samtycket inte anses omfatta de aktuella skadorna.¹⁷⁹ Avgörandena illustrerar därmed att domstolarna skiljer mellan frågan om samtycke faktiskt förelegat och frågan om samtycket är tillräckligt för att medföra ansvarsfrihet.

I mål B uttalar tingsrätten att gärningar som, i avsaknad av samtycke, skulle bedömas som ringa misshandel i regel kan anses försvarliga, medan allvarligare misshandel typiskt sett är oförsvarlig. Samtidigt framhålls att även misshandel av normalgraden i vissa fall kan vara tillåten beroende på omständigheterna och att försvarlighetsbedömningen ska ta sin utgångspunkt i om gärningen från samhällelig synpunkt är godtagbar.¹⁸⁰ Domstolen konstaterar att målsäganden hade samtyckt till strypning under sexakten som orsakat rodnad och svullnad på halsen och att dessa skador inte utgör allvarligare kroppsskador, vilket medför att ansvarsfrihet kan komma i fråga beträffande denna del av gärningen. Trots att domstolen hänvisar till en helhetsbedömning framgår det dock inte närmare hur denna har genomförts i det enskilda fallet.¹⁸¹ Särskilt anmärkningsvärt är att frågan om gärningens syfte eller dess sociala värde inte utvecklas närmare, trots att dessa moment enligt rättsläget får särskild betydelse när det är fråga om misshandel av normalgraden.¹⁸² Hovrätten ansluter sig i denna del till tingsrättens bedömning utan att utveckla resonemanget ytterligare. När det gäller vållandebrottet framhåller hovrätten i stället de allvarliga följderna i form av syrebrist, medvetlöshet, blödningar i ögonens bindehinnor, minnesluckor och lunginflammation. Den konstaterar därmed att ansvarsfrihet inte kan komma i fråga på grund av skadornas allvarliga karaktär.¹⁸³ Resonemanget

¹⁷⁷ Se mål B och E.

¹⁷⁸ Se mål B.

¹⁷⁹ Se mål E.

¹⁸⁰ Se mål B.

¹⁸¹ Jfr. mål B.

¹⁸² Jfr. mål B; avsnitt 2.2.2.

¹⁸³ Se mål B.

tyder på att den konkreta skadans allvar och våldets risknivå i praktiken får avgörande betydelse för försvarlighetsbedömningen.

I mål E görs en mer direkt försvarlighetsbedömning. Tingsrätten konstaterar att gärningen är oförsvarlig med hänsyn till våldets karaktär, där strypningen hade varat i cirka tio till femton sekunder och orsakat blåmärken på halsen. Domstolen framhåller att våldet varit livsfarligt och att gärningen därför måste bedömas som oförsvarlig.¹⁸⁴ Resonemanget tar således huvudsakligen sin utgångspunkt i våldets inneboende farlighet och risken för allvarlig skada. Domstolen utvecklar däremot inte någon närmare prövning av gärningens syfte eller dess sociala värde, vilket kan förstås mot bakgrund av att våldet bedöms som så pass allvarligt och riskfyllt, att ansvarsfrihet inte bedöms komma i fråga.¹⁸⁵ Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning utan att göra någon mer självständig analys.¹⁸⁶ Bedömningen ligger visserligen i linje med att skadans art och faran för ytterligare skada ska tillmätas betydelse, men innebär samtidigt att övriga kriterier i 24 kap. 7 § BrB ges ett begränsat utrymme.¹⁸⁷

Enligt min mening kan det i mål E samtidigt ifrågasättas om gärningen överhuvudtaget borde ha bedömts som misshandel av normalgraden. Domstolen framhåller uttryckligen att våldet varit livsfarligt samt att stryptaget varat under en lång tid. Mot denna bakgrund framstår det som att gärningen eventuellt skulle ha bedömts som grov misshandel.¹⁸⁸ Om gärningen hade rubricerats som grov misshandel skulle utrymmet för ansvarsbefriande samtycke redan enligt rättsläget vara mycket begränsat, vilket även hade påverkat försvarlighetsbedömningens betydelse i målet. Mot bakgrund av att gärningen nu bedömdes som misshandel av normalgraden är det något anmärkningsvärt att frågan om godtagbart syfte inte kommer i fråga, med anledning av att det är i dessa fall som det kan aktualiseras.¹⁸⁹

I de övriga fallen framträder ytterligare variationer i hur försvarlighetsbedömningen hanteras. I mål D konstaterar tingsrätten att samtycke i princip inte kan medföra ansvarsfrihet vid misshandel av normalgraden eller grov misshandel, men att undantag kan föreligga om gärningen haft ett godtagbart syfte. I det aktuella fallet anses något sådant syfte inte föreligga, eftersom målsäganden utsatts för relativt kraftigt strypvåld.¹⁹⁰ Resonemanget är emellertid relativt kortfattat och domstolen utvecklar inte närmare vad som skulle kunna utgöra ett godtagbart syfte i denna typ av situationer. Trots att bedömningen enligt rättsläget ska avse handlingens samhälleliga innebörd snarare än gärningspersonens individuella

¹⁸⁴ Se mål E.

¹⁸⁵ Jfr. avsnitt 2.2.2.

¹⁸⁶ Se mål E

¹⁸⁷ Jfr. avsnitt 2.2.2.

¹⁸⁸ Jfr. 3 kap. 6 § BrB.

¹⁸⁹ Jfr. avsnitt 2.2.2.

¹⁹⁰ Se mål D.

motiv, utvecklas inte heller hur sexuellt strypvåld ska förstås i detta avseende.¹⁹¹ Bedömningen stannar i stället vid att konstatera att något godtagbart syfte inte föreligger.

I mål C utgår hovrätten från att samtycke förelegat till stryptagen, men konstaterar att samtycke endast i vissa fall kan medföra ansvarsfrihet och att det vid allvarligare våld krävs ett godtagbart syfte. Hovrätten framhåller att stryptaget orsakat smärta, rodnad och underhudsblödningar och därmed inte kan bedömas som ringa, även om den tilltalade anför att det inte varit ett hårt stryptag. Domstolen uttalar vidare att den tilltalade måste ha insett att våldet kunnat orsaka skador.¹⁹² Resonemanget rör därmed delvis den tilltalades insikt om risken, vilket ligger nära en uppsåtsbedömning, och det framstår därför som oklart i vilken utsträckning domstolen gör en självständig försvarlighetsbedömning. Samtidigt ger avgörandet intrycket att strypvåld betraktas som en särskilt riskfylld form av våld, vilket medför att utrymmet för ansvarsfrihet blir starkt begränsat redan vid misshandel av normalgraden.¹⁹³

I mål A görs däremot i praktiken ingen försvarlighetsbedömning, eftersom tingsrätten redan på ett tidigt stadium avfärdar invändningen om samtycke. Någon prövning enligt 24 kap. 7 § BrB aktualiseras därmed inte.¹⁹⁴ Detta innebär att avgörandet endast i begränsad utsträckning bidrar till förståelsen av hur underrätterna tillämpar försvarlighetsrekvisitet vid samtyckt strypvåld.

Mot denna bakgrund kan vissa övergripande iakttagelser göras. För det första framstår skadans art och våldets risknivå som de klart mest avgörande faktorerna i domstolarnas bedömningar. I mål B accepteras lindrigare skador såsom rodnad och svullnad, medan mer allvarliga konsekvenser utesluts från ansvarsfrihet. I mål C och D anses smärta i kombination med synliga skador innebära att gränsen för vad som kan accepteras överskrids. I mål E betonas våldets livsfarliga karaktär. Avgörandena tyder därmed på att strypvåld betraktas som en typ av våld med en särskild inneboende farlighet, vilket medför att utrymmet för ansvarsbefriande samtycke blir starkt begränsat.

För det andra synes farerekvisitet i praktiken få större betydelse vid strypvåld än vad som annars framhålls i doktrinen.¹⁹⁵ Särskilt i mål E motiveras att gärningen är oförsvarlig inte enbart av de skador som faktiskt uppkommit, utan även av våldets livsfarliga karaktär och risken för medvetlöshet. Även i mål C och D framstår våldets potentiella skadeverkningar som centrala för

¹⁹¹ Jfr. avsnitt 2.2.2 och 2.2.3.2.

¹⁹² Se mål C.

¹⁹³ Jfr. mål C.

¹⁹⁴ Se mål A.

¹⁹⁵ Jfr. avsnitt 2.2.2.

bedömningen. Gränsen mellan skaderekvisitet och farerekvisitet blir därmed i viss mån flytande.

För det tredje behandlas frågan om gärningens syfte och dess sociala värde i mycket begränsad utsträckning. Trots att både förarbeten och praxis öppnar för att även individuella intressen och samhälleligt tolererade verksamheter kan påverka försvarlighetsbedömningen, diskuteras inte sexuellt självbestämmande eller sexuella praktiker med våldsinslag närmare inom ramen för domstolarnas resonemang gällande försvarlighetsbedömningen i 24 kap. 7 § BrB, inte ens när det är fråga om misshandel av normalgraden.¹⁹⁶

Sammantaget tyder avgörandena på att underrätternas försvarlighetsbedömningar vid samtyckt strypvåld främst fungerar som en begränsning mot farligt våld, där skadans art och risknivå ges avgörande betydelse. De övriga kriterier som anges i 24 kap. 7 § BrB, särskilt gärningens syfte och sociala värde, synes däremot sällan få någon självständig betydelse i domstolarnas resonemang. Detta innebär att försvarlighetsbedömningen i de analyserade avgörandena framstår som mindre nyanserad än vad lagstiftningens utformning och rättsläget i övrigt ger intryck av. Det sexuella sammanhanget tillmäts endast i begränsad omfattning betydelse som legitimt syfte inom ramen för försvarlighetsbedömningen. Detta kan tolkas som att skyddet för liv och hälsa i praktiken ges företräde framför individuellt självbestämmande när dessa intressen kolliderar.

3.3.3 Social adekvans

I ett av de analyserade fallen aktualiseras frågan om huruvida strypningen kan anses tillåten med stöd av principen om social adekvans. Tingsrätten inleder med att redogöra för de rättsliga ramarna för principens innebörd. Den tilltalade gör gällande att strypsex blivit en allt vanligare företeelse samt att individer själva bör få bestämma vad de ägnar sig åt i sexuella sammanhang. Domstolen konstaterar att detta kan vara fallet, men framhåller samtidigt att det från samhällets sida varken kan anses önskvärt eller tolerabelt att genomföra handlingar som kan medföra livsfara eller allvarlig skada.¹⁹⁷

Detta resonemang illustrerar en tydlig avvägning mellan individens sexuella självbestämmanderätt och samhällets intresse av att skydda liv och hälsa. I enlighet med rättsläget i *avsnitt 2.3* förutsätter social adekvans att gärningen kan motiveras av ett betydande samhälleligt intresse. Att en viss handling förekommer eller uppfattas som vanlig är i sig inte tillräckligt för att den ska anses socialt adekvat.¹⁹⁸ I mål E avvisar domstolen således argumentet om ökad förekomst och individuell autonomi, vilket tyder på att sexuellt

¹⁹⁶ Jfr. avsnitt 2.2.2 och 2.2.3.2; mål E.

¹⁹⁷ Se mål E.

¹⁹⁸ Jfr. avsnitt 2.3 och 2.3.1.

självbestämmande i detta sammanhang inte anses utgöra ett sådant samhälleligt intresse som kan motivera ansvarsfrihet i detta fall.¹⁹⁹

Denna invändning kan även sättas i relation till kravet på godtagbart syfte i försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB. Inom ramen för social adekvans aktualiseras en liknande typ av intresseavvägning, där frågan är om gärningen kan anses motiverad av ett samhälleligt eller individuellt värde som bör tolereras. Som framgår av rättsläget i *avsnitt 2.3* är det typiskt sett inom områden såsom idrott och medicinska ingrepp som sådana intressen erkänns. I jämförelse med dessa situationer framstår strypvåld i sexuella sammanhang som en handling som saknar ett motsvarande etablerat samhälleligt värde och samtidigt innebär ett svårkontrollerat och betydande risktagande, vilket bidrar till att utrymmet för att tillämpa social adekvans blir mycket begränsat.²⁰⁰

Det är emellertid endast i mål E som frågan om social adekvans behandlas uttryckligen.²⁰¹ I ett annat fall, mål B, gör den tilltalade gällande att han bör gå fri från ansvar med hänvisning till samtycke och social adekvans. Av domskälen framgår dock inte att domstolen närmare prövar denna invändning.²⁰² Detta kan, enligt min mening, tyda på att social adekvans i praktiken inte används som en självständig prövningsgrund i dessa mål, även när den åberopas av den tilltalade, utan snarare slås samman med försvarlighetsbedömningen.²⁰³

Domstolens resonemang i mål E är samtidigt relativt kortfattat. Även om domstolen tydligt markerar att handlingen inte kan anses önskvärd eller tolerabel, utvecklas inte närmare vilka kriterier som ligger till grund för denna bedömning.²⁰⁴ I ljuset av rättsläget i *avsnitt 2.3* hade det varit möjligt att förvänta sig en mer utförlig analys av huruvida gärningen kan anses tjäna ett sådant samhälleligt eller individuellt intresse som motiverar ansvarsfrihet, samt hur detta intresse i så fall förhåller sig till de risker som handlingen medför. Avsaknaden av en sådan analys försvårar möjligheten att utläsa mer generella riktlinjer för när social adekvans kan aktualiseras i liknande situationer.²⁰⁵

Sammantaget visar genomgången att social adekvans har en mycket begränsad betydelse i de analyserade underrättsdomarna. Principen aktualiseras endast uttryckligen i mål E och prövas där på ett relativt översiktligt sätt, medan den i mål B inte prövas närmare, trots att den åberopas. Detta tyder på att social adekvans i praktiken inte fungerar som en

¹⁹⁹ Se mål E.

²⁰⁰ Jfr. avsnitt 2.3.1.

²⁰¹ Se mål E.

²⁰² Se mål B.

²⁰³ Jfr. avsnitt 2.3 och resonemanget om att social adekvans och ansvarsbefriande samtycke kan överlappa.

²⁰⁴ Se mål E.

²⁰⁵ Jfr. avsnitt 2.3 och 2.3.1.

självständig ansvarsfrihetsgrund i dessa fall. I stället framstår det som att de överväganden som i teorin hänförs till social adekvans i stor utsträckning hanteras inom ramen för försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB. Samtidigt visar analysen att utrymmet för att betrakta strypvåld i sexuella sammanhang som socialt adekvat är mycket begränsat, särskilt eftersom handlingen saknar ett sådant etablerat samhälleligt värde som typiskt sett motiverar lärans tillämpning.

3.4 Sammanfattande analys och slutsats

Efter att ha analyserat de fem domarna utifrån hur samtycket har bedömts, dels i fråga om bevisning, dels i fråga om giltighet, hur domstolarna resonerar kring försvarlighetsbedömningen samt hur social adekvans behandlas, kan följande slutsatser dras om hur underrätterna bedömer ansvarsbefriande samtycke och social adekvans vid strypvåld i sexuella situationer.

Till en början kan konstateras att domstolarna i flera fall inte uttryckligen prövar samtycket i förhållande till de kriterier som redogjorts för i *avsnitt 2.2.1*. Bedömningarna framstår som varierande. I vissa fall utgår domstolarna från att samtycke föreligger, medan mer utförliga prövningar görs i andra fall. Det är därför svårt att identifiera ett helt enhetligt tillvägagångssätt i underrätternas hantering av samtyckesfrågan. Samtidigt framträder vissa gemensamma drag, särskilt den betydelse som tillmäts bevisläget, skadans art och våldets risknivå.

Frågan om samtycke framstår i praktiken som nära knuten till bevisläget, där parternas utsagor och förekomsten av stödbevisning får en avgörande betydelse. I flera fall ersätts en uttrycklig prövning av samtyckets rättsliga kriterier med en mer allmän trovärdighetsbedömning. Bedömningen av om samtycke förelegat präglas därmed i stor utsträckning av hur domstolen värderar den framlagda bevisningen. Tidigare sexuella erfarenheter mellan parterna samt målsägandens generella inställning till hårdhänt sex tillmäts i vissa fall betydelse, även i situationer där minnesbilden av det konkreta händelseförloppet är begränsad.²⁰⁶

Endast i ett av fallen görs en mer uttrycklig bedömning av huruvida den tilltalade faktiskt har försäkrat sig om att samtycke förelegat till den specifika handlingen. Detta kan ge intryck av att frågan om samtyckets konkreta omfattning och anknytning till den aktuella gärningen inte alltid tydligt prövas i praktiken. Analysen visar samtidigt att frågor om bevisning av samtycke och samtyckets giltighet i vissa situationer tenderar att sammanvävas i underrätternas resonemang, trots att dessa frågor rättsligt sett utgör olika led i bedömningen.

²⁰⁶ Jfr. mål B och E.

Av domskälen framgår vidare att bedömningen i flera fall sker genom en mer övergripande helhetsbedömning, där de olika kriterierna för giltigt samtycke inte behandlas var för sig. En sådan sammanvägd prövning är i sig inte nödvändigtvis problematisk, men den bidrar till en mindre tydlig bild av vilka faktorer som faktiskt tillmäts betydelse i det enskilda fallet. I de fall där parternas uppgifter står mot varandra synes förekomsten av stödbevisning få stor betydelse för bedömningen av om invändningen om samtycke kan godtas. Bedömningarna framstår därmed i hög grad som beroende av det konkreta bevisläget i det enskilda fallet.

När det gäller försvarlighetsbedömningen visar genomgången att underrättsdomarna präglas av variation, både i fråga om när prövningen aktualiseras och hur den genomförs. I vissa fall sker en uttrycklig försvarlighetsbedömning efter att samtycke konstaterats, medan prövningen i andra fall inte aktualiseras eftersom samtycke inte anses föreligga. Samtidigt framstår skadans art och våldets risknivå som de klart mest avgörande faktorerna i domstolarnas bedömningar. Lindrigare skador, såsom rodnad och svullnad, accepteras i vissa fall inom ramen för ansvarsbefriande samtycke, medan utrymmet för ansvarsfrihet framstår som betydligt mer begränsat när det rör sig om smärta i kombination med underhudsblödningar, andningssvårigheter eller andra mer allvarliga konsekvenser. Vid livsfarligt våld eller risk för allvarliga skador intar domstolarna genomgående en restriktiv hållning.

Analysen visar vidare att strypvåld behandlas som en särskilt riskfylld form av våld, där redan våldets karaktär och den inneboende risken för allvarliga konsekvenser begränsar utrymmet för ansvarsbefriande samtycke. Även i situationer där de mest allvarliga följderna inte med säkerhet har inträffat framstår risknivån i sig som en omständighet som tillmäts betydelse i bedömningen. Underrätterna synes därmed i stor utsträckning utgå från våldets potentiella skadeverkningar vid bedömningen av om gärningen kan accepteras.

Samtidigt framgår att övriga faktorer i försvarlighetsbedömningen, särskilt gärningens syfte och dess sociala värde, i stor utsträckning lämnas obehandlade. Trots att dessa moment utgör en del av den rättsliga regleringen saknas i flera fall en uttrycklig prövning av dem. Domstolarna utvecklar inte heller närmare vilken betydelse sexuellt självbestämmande eller sexuella praktiker med våldsinslag kan ha inom ramen för försvarlighetsbedömningen. Bedömningarna tycks i stället huvudsakligen vila på skadans art och risknivå. Enligt min mening lämnas frågan om godtagbart syfte och dess sociala värde i stor utsträckning obehandlad eftersom skadorna i flera av fallen framstår som så allvarliga att gärningarna ligger nära, eller över, gränsen för vad som över huvud taget kan omfattas av ansvarsbefriande samtycke, vilket innebär att frågan om godtagbart syfte inte aktualiseras.

När det gäller social adekvans visar genomgången att principen endast aktualiseras i mycket begränsad utsträckning i de studerade underrättsdomarna. Det är i praktiken endast i ett fall som frågan behandlas uttryckligen, medan den i övriga fall inte prövas närmare trots att den åberopas. Detta tyder på att social adekvans i de analyserade avgörandena inte synes ha någon tydlig självständig betydelse vid sidan av försvarlighetsbedömningen.

I det fall där principen behandlas framträder en avvägning mellan individens sexuella självbestämmanderätt och samhällets intresse av att skydda liv och hälsa. Domstolen accepterar inte argumentet att ökad förekomst av strypsex eller individens självbestämmande i sig kan legitimera handlingar som medför risk för allvarlig skada, vilket innebär att samhällets skyddsintresse ges företräde. Samtidigt utvecklas inte närmare vilka kriterier som är avgörande för denna avvägning, vilket innebär att domskälen ger begränsad vägledning för framtida fall.

Sammantaget visar analysen att underrätternas bedömning av ansvarsbefriande samtycke vid strypvåld i sexuella situationer i hög grad präglas av det konkreta bevisläget, parternas utsagor och våldets risknivå. Domstolarnas resonemang tar ofta sin utgångspunkt i skadans art och den inneboende faran med strypvåld, medan prövningen av de olika kriterierna för samtycke och försvarlighet i flera fall framstår som relativt översiktlig. När det gäller social adekvans framstår principen inte heller som någon tydligt självständig bedömningsgrund i de analyserade avgörandena. Mot denna bakgrund kan underrätternas tillämpning sägas präglas av variation och en begränsad grad av transparens, vilket försvårar möjligheten att utläsa tydliga riktlinjer för när ansvarsbefriande samtycke eller social adekvans kan godtas vid strypvåld i sexuella situationer.

4 Avslutande analys och slutsats

Uppsatsen har syftat till att bidra till förståelsen av hur straffrätten hanterar gränsdragningen mellan individuellt sexuellt självbestämmande och skyddet för liv och hälsa i situationer där frivillighet och våldsutövning sammanfaller. Genom den rättsdogmatiska genomgången och analysen av underrättspraxis har uppsatsen undersökt hur ansvarsbefriande samtycke och social adekvans förstås och tillämpas vid strypvåld i sexuella situationer.

Analysen visar att rättsområdet präglas av betydande spänningar och osäkerhet. Detta gäller särskilt frågan om vilken betydelse sexuellt självbestämmande tillmäts när det ställs mot straffrättens skyddsintressen. Samtidigt framträder ett tydligt mönster i underrättspraxis där skyddet för liv och hälsa genomgående ges stor vikt, särskilt när handlingar inneburit skada eller risk för allvarlig skada.

I det följande knyts de teoretiska och empiriska delarna samman i syfte att belysa hur den praktiska rättstillämpningen förhåller sig till de rättsliga utgångspunkterna, samt vilka konsekvenser detta får för förståelsen av ansvarsbefriande samtycke och social adekvans i fall som rör strypvåld i sexuella sammanhang. Analysen aktualiserar därmed även frågan om vilket genomslag den sexuella självbestämmanderätten faktiskt ges som skyddsvärt intresse i underrätternas bedömningar.

4.1 Samtyckets räckvidd vid strypvåld i sexuella situationer

Den rättsdogmatiska genomgången visar att ansvarsbefriande samtycke enligt 24 kap. 7 § BrB bygger på principen att individen i viss utsträckning får förfoga över sina egna intressen. Samtidigt är denna rätt inte obegränsad. Särskilt vid brott mot liv och hälsa begränsas samtyckets ansvarsbefriande verkan genom försvarlighetsbedömningen, där hänsyn tas till skadans art, faran för ytterligare skada, gärningens syfte och dess sociala värde.

I underrätterna framträder ett relativt tydligt mönster där domstolarna i flera fall synes acceptera möjligheten till samtycke, men samtidigt inta en restriktiv hållning till dess praktiska räckvidd. Analysen visar att domstolarna sällan avvisar samtycke enbart på grund av handlingens sexuella karaktär. Bedömningen koncentreras i stället huvudsakligen till frågan om samtycket varit giltigt samt om gärningen varit försvarlig med hänsyn till våldets karaktär och de risker som handlingen inneburit.

Ett genomgående drag i domarna är vidare att bevisfrågan tillmäts stor betydelse. Vissa avgöranden präglas av svårigheter att fastställa om samtycke faktiskt förelegat och vilken räckvidd ett sådant samtycke i så fall haft. Detta framstår som mer framträdande i situationer där den samtyckande personen

utsatts för kraftigt våld eller där medicinska risker aktualiserats.²⁰⁷ Domstolarnas försiktiga hållning i dessa situationer kan delvis förstås mot bakgrund av de bevissvårigheter som uppstår när samtycke görs gällande och när handlingarna inneburit allvarliga skador och risker.

Samtidigt visar analysen att domstolarnas resonemang i flera fall präglas av en tydlig restriktiv syn på sexuellt självbestämmande som grund för ansvarsfrihet. Även när frivillighet synes ha förelegat tillmätts detta förhållande ofta begränsad betydelse när handlingarna inneburit påtagliga skador eller risker för skador. Skyddet för liv och hälsa ges därmed genomgående företräde framför individens autonomi när dessa intressen kolliderar.

4.2 Försvarlighetsbedömningen och betydelsen av sexuellt självbestämmande

Analysen av gällande rätt visar att gärningens syfte utgör en central del av försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB och aktualiseras när gärningen når upp till misshandel av normalgraden.²⁰⁸ I rättspraxis och doktrin har vissa verksamheter, exempelvis idrott och medicinska ingrepp, ansetts inneha ett sådant samhälleligt eller individuellt värde att annars straffbara handlingar i vissa situationer kan bedömas som försvarliga.

När motsvarande resonemang aktualiseras i förhållande till strypvåld i sexuella situationer framstår rättsläget däremot som betydligt mer osäkert. Underrättspraxis visar att sexuellt självbestämmande endast i begränsad omfattning tillmätts betydelse som legitimt syfte inom ramen för försvarlighetsbedömningen. Domstolarna synes i stället huvudsakligen fästa vikt vid handlingens farlighet och risken för allvarlig kroppsskada.

Detta aktualiserar frågan om försvarlighetsbedömningen i praktiken påverkas av normativa föreställningar om vilka former av kroppsliga handlingar och risktaganden som anses socialt acceptabla. Enligt min uppfattning skulle detta kunna vara fallet, då de verksamheter som traditionellt accepteras inom ramen för ansvarsbefriande samtycke ofta kännetecknas av tydliga institutionella och samhälleliga ramar. Strypvåld i sexuella sammanhang framstår däremot som mer svårplacerat inom dessa etablerade kategorier.

Samtidigt kan det ifrågasättas varför sexuellt självbestämmande inte i större utsträckning skulle kunna erkännas som ett legitimt intresse inom ramen för försvarlighetsbedömningen. Om den principiella grunden för samtyckesregleringen är individens rätt att förfoga över sina egna intressen framstår det inte som självklart varför vissa frivilliga kroppsliga praktiker

²⁰⁷ Jfr. exempelvis mål E.

²⁰⁸ Jfr. avsnitt 2.2.2; se även Kagrell (2026) s. 500.

lättare accepteras än sexuella praktiker som innebär jämförbara risker för kroppsskada.

Det liberala perspektivet som uppsatsen utgått från synliggör därmed en underliggande konflikt i rättstillämpningen. Å ena sidan talar principen om sexuellt självbestämmande för att individer i hög utsträckning bör kunna förfoga över sina egna kroppar även i sexuella sammanhang. Å andra sidan visar både gällande rätt och underrättspraxis att skyddet för liv och hälsa i praktiken ges företräde när handlingarna innebär skada eller påtagliga risker. Även om det liberala perspektivet förespråkar individens rätt att förfoga över sin egen kropp, menar jag att problemet ligger i skadeprincipen och dess begränsningar. För precis som konstaterats så medför strypvåld i stor utsträckning att skada uppkommer eller att det i vart fall föreligger en påtaglig risk för skada, vilket begränsar möjligheten att ge den sexuella självbestämmanderätten en alltför långtgående omfattning.

4.3 Social adekvans och dess begränsade betydelse

Den rättsdogmatiska genomgången visar att social adekvans utgör en oskriven ansvarsfrihetsgrund som motiveras av att vissa handlingar, trots att de formellt omfattas av en straffbestämmelse, anses socialt godtagbara eller samhälleligt motiverade. Traditionellt har principen aktualiserats i situationer såsom idrottsutövning och medicinsk verksamhet.

I underrättspraxis framstår emellertid social adekvans som en ansvarsfrihetsgrund med begränsad praktisk betydelse vid strypvåld i sexuella situationer. Analysen visar att domstolarna endast undantagsvis behandlar social adekvans uttryckligen och att resonemangen i stället huvudsakligen förs inom ramen för försvarlighetsbedömningen enligt 24 kap. 7 § BrB.

Detta kan tyda på osäkerhet kring principens självständiga betydelse i sexuella sammanhang. Samtidigt framstår det som tydligt att domstolarna är ovilliga att erkänna sexuellt självbestämmande som ett sådant samhälleligt intresse som traditionellt motiverat ansvarsfrihet med stöd av social adekvans.

En möjlig förklaring är att ett erkännande av social adekvans i dessa situationer skulle kunna uppfattas som ett alltför långtgående godtagande av frivilligt sexuellt våld. Detta riskerar att komma i konflikt med straffrättens skyddsintressen och den generella synen på våldshandlingar inom straffrätten. Samtidigt innebär en sådan restriktiv hållning att sexuellt självbestämmande tillmäts en relativt begränsad betydelse i den praktiska rättstillämpningen. En sådan syn överensstämmer däremot med uttalanden

om hur och när läran ska tillämpas för att undvika godtyckliga bedömningar.²⁰⁹

Analysen visar därmed att social adekvans i praktiken spelar en betydligt mindre roll än vad den teoretiska framställningen skulle kunna ge intryck av. Trots att flera av de analyserade situationerna rör frivilliga sexuella handlingar synes domstolarna vara obenägna att behandla dessa situationer inom ramen för social adekvans.

4.4 Förhållandet mellan teori och praktik

En viktig ambition med uppsatsen har varit att analysera förhållandet mellan gällande rätt och underrätternas praktiska rättstillämpning. Analysen visar att underrättspraxis i flera avseenden överensstämmer med den restriktiva hållning som kommer till uttryck i HD:s praxis och i den straffrättsliga doktrinen. Särskilt tydligt är detta i fråga om den stora betydelsen som tillmäts handlingarnas farlighet och risken för allvarlig kroppsskada.

Samtidigt framträder vissa skillnader mellan den teoretiska framställningen med hur underrätterna tillämpar reglerna i praktiken. Den rättsdogmatiska genomgången visar att både samtycke och social adekvans i princip kan aktualiseras även vid handlingar som innebär kroppsskada av viss allvarligare grad. I underrätterna framstår emellertid utrymmet för ansvarsfrihet som betydligt mer begränsat.

Analysen visar vidare att domstolarna ofta undviker mer principiella resonemang kring sexuellt självbestämmande och autonomi. Fokus ligger i stället huvudsakligen på skada och risk, medicinsk farlighet och bevisfrågor. Detta innebär att de mer principiella frågor som aktualiseras genom uppsatsens liberala perspektiv endast i begränsad omfattning behandlas uttryckligen i rättstillämpningen.

Sammantaget framstår det som att underrättspraxis intar en restriktiv och försiktig hållning, vilket skulle kunna motiveras av de omfattande skador och risker som framkommer i flera fall. Skyddet för liv och hälsa ges därmed genomgående företräde när det ställs mot individuellt sexuellt självbestämmande i situationer där handlingarna innebär påtagliga risker för kroppsskada. Samtidigt visar analysen att rättsläget fortfarande präglas av viss osäkerhet, särskilt i frågan om vilken betydelse sexuellt självbestämmande kan och bör tillmätas inom ramen för försvarlighetsbedömningen och social adekvans.

²⁰⁹ Jfr. argumentationen som förs i avsnitt 2.3.

4.5 Slutsatser

Uppsatsen visar att ansvarsbefriande samtycke och social adekvans i princip kan aktualiseras vid strypvåld i sexuella situationer, men att utrymmet för ansvarsfrihet i praktiken är begränsat. Underrättspraxis präglas av en tydligt restriktiv hållning där handlingarnas farlighet och risken för allvarlig kroppsskada genomgående tillmäts stor betydelse.

Analysen visar vidare att sexuellt självbestämmande endast i begränsad omfattning erkänns som ett självständigt skyddsvärt intresse i rättstillämpningen när det ställs mot straffrättens skydd för liv och hälsa. Detta gäller särskilt inom ramen för social adekvans, där domstolarna synes ovilliga att erkänna frivilliga sexuella praktiker som ett sådant samhälleligt intresse som kan motivera ansvarsfrihet.

Samtidigt synliggör uppsatsen att rättsområdet präglas av betydande principiella spänningar. Den liberala synen på sexuellt självbestämmande talar för att individer bör kunna förfoga över sina egna kroppar även i sexuella sammanhang, så länge det inte innebär skada för annan. Den praktiska rättstillämpningen visar emellertid att denna autonomi ges ett begränsat genomslag när handlingarna medför just allvarlig skada och innebär betydande risker.

Mot denna bakgrund framstår rättsläget som delvis oklart, särskilt beträffande vilken betydelse sexuellt självbestämmande bör tilläggas inom ramen för försvarlighetsbedömningen och social adekvans. Uppsatsen visar därmed att strypvåld i sexuella situationer aktualiserar svåra straffrättsliga avvägningar där frågor om autonomi, frivillighet och skyddet för liv och hälsa kolliderar på ett sätt som den nuvarande rättstillämpningen endast delvis ger tydlig vägledning för.

Källförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1988:7 *Om legalitetsprincipen och om allmänna grunder för ansvarsfrihet.*

Propositioner

Prop. 1993/94:130 *Ändring i brottsbalken m.m. (ansvarsfrihetsgrunder m.m.).*

Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning.*

Prop. 2012/13:111 *En skärpt sexualbrottslagstiftning.*

Prop. 2017/18:177 *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.*

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1997 s. 636.

NJA 2013 s. 397.

NJA 2018 s. 591.

Hovrätt

RH 2015:1.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2016-06-27, mål nr. B 362–16.

Mål A, Svea hovrätt dom 2025-03-12, mål nr. B 16984–24.

Mål B, Svea hovrätt dom 2025-03-18, mål nr. B 2727–24.

Mål C, Göta hovrätt dom 2025-07-04, mål nr. B 2506–25.

Mål E, hovrätten för Övre Norrland dom 2026-01-29, mål nr. B 829–25.

Tingsrätt

Mål A, Södertörns tingsrätt dom 2024-11-18, mål nr. B 17912–24.

Mål B, Mora tingsrätt dom 2024-01-30, mål nr. B 236–23.

Mål C, Jönköpings tingsrätt dom 2025-05-14, mål nr. B 3–25.

Mål D, Ystads tingsrätt dom 2025-10-27, mål nr. B 3317–25.

Mål E, Umeå tingsrätt dom 2025-06-05, mål nr. B 418–24.

Litteratur

Asp, Petter, och Ulväng, Magnus (2007), 'Tvång, utnyttjande och kriminalisering av sexköp.', i: Asp, Petter och Lernestedt, Claes (red.), *Vänbok till Josef Zila*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Asp och Ulväng (2007)].

Asp, Petter, Ulväng, Magnus, och Jareborg, Nils (2013), *Kriminalrättens grunder*. 2 uppl., Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Asp, Ulväng och Jareborg (2013)].

Bennet, Tova (2020), *Straffansvar vid atypiska sinnestillstånd*, Stockholm: Norstedts Juridik. [cit: Bennet (2020)].

Berglund, Kerstin (2007), *Straffrätt och kön*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Berglund (2007)].

Berglund, Kerstin (2008/09), 'Samtyckesutredningen.' *JT* s. 701–719. [cit: Berglund (2008/09)].

Carlström, Charlotta (2016), 'BDSM: Paradoxernas praktiker.' Malmö högskola, Fakulteten för hälsa och samhälle. [cit: Carlström (2016)].

Dahlman, Christian (2019), 'Begreppet rättskälla.', i: Dahlman, Christian, och Wahlberg, Lena (red.), *Juridiska grundbegrepp: En vänbok till David Reidhav*. Lund: Studentlitteratur. [cit: Dahlman (2019)].

Gunnarsson, Åsa, och Svensson, Eva-Maria (2023), *Rättsdogmatik – som rättsvetenskapligt perspektiv och metod*, Lund: Studentlitteratur. [cit: Gunnarsson och Svensson (2023)].

Gustafsson, Klara (2026), 'Frivillighet när samtycket stryps. En kritisk genusrättsvetenskaplig analys av straffrättens hantering av samtycke som ansvarsfrihetsgrund vid strypvåld under sex.' Examensarbete, Göteborgs universitet. [cit: Gustafsson (2026)].

Hansen, Abbe (2026), 'Får jag lov att bygga min solcellsanläggning här? – En studie av miljöbalkens krav på solcellsanläggningar på jordbruksmark och förutsättningarna för solsambruk.' Examensarbete, Lunds universitet. [cit: Hansen (2026)].

Heldring, Nina, Krona, Daniel och Rudd, Eva (2026), 'Indicators of strangulation in medico-legal assessments: A scoping review.' *Forensic*

Science International, vol. 378, s. 1–14. [cit: Heldring, Krona och Rudd (2026)].

Jareborg, Nils (2001), *Allmän kriminalrätt*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Jareborg (2001)].

Jareborg, Nils (2004), 'Rättsdogmatik som vetenskap.' *SvJT* s. 1–10. [cit: Jareborg (2004)].

Johansson, Svante O., Asp, Petter, och Runesson, Eric M. (2023/24), 'Hur man kan förstå prejudikat från Högsta domstolen.' *JT* s. 868–893. [cit: Johansson, Asp och Runesson (2023/24)].

Kagrell, Marie (2026), *Om samtycke – vad angår brotten mot person*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Kagrell (2026)].

Kleineman, Jan (2025), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria, Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 3:e uppl., Lund: Studentlitteratur. [cit: Kleineman (2025)].

Lernestedt, Claes, och Hamdorf, Kai (2000/01), 'Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II.' *JT*, nr 1, s. 111–131. [cit: Lernestedt och Hamdorf (2000/01)].

Lernestedt, Claes (2003), *Kriminalisering – problem och principer*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Lernestedt (2003)].

Lernestedt, Claes (2010), *Dit och tillbaka igen. Om individ och struktur i straffrätten*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Lernestedt (2010)].

Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2005), 'Kvinnohandel, koppleri och sexköp.' *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap*, vol. 92 nr. 1, s. 22–38. [cit: Niemi-Kiesiläinen (2005)].

Nordh, Roberth (2019), *Praktisk process VII. Bevisrätt B. Bevisbörda och beviskrav*, 2 uppl., Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Nordh (2019)].

Peczenik, Aleksander (1995), *Juridikens teori och metod: En introduktion till allmän rättslära*, Stockholm: Fritzes Förlag. [cit: Peczenik (1995)].

Peczenik, Aleksander (2005), 'Juridikens allmänna läror.' *SvJT* s. 249–272. [cit: Peczenik (2005)].

Sandgren, Claes (1995/96), 'Om empiri och rättsvetenskap Del II.' *JT*, nr. 4, s. 1035–1059. [cit: Sandgren (1995/96)].

Sandgren, Claes (2004/05), 'Om teoribildning och rättsvetenskap.' *JT*, nr. 2, s. 297–333. [cit: Sandgren (2004/05)].

Sandgren, Claes (2005), 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?' *TfR*, vol. 118 nr. 4–5, s. 648–656. [cit: Sandgren (2005)].

Sandgren, Claes (2021), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod, argumentation och språk*. 5:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik. [cit: Sandgren (2021)].

Sandgren, Claes (2025), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod, argumentation och språk*. 6:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik. [cit: Sandgren (2025)].

Svanberg, Sofie (2026), 'Att sammanjämka rättigheter – En studie av utrymmet för lagstiftaren respektive rättstillämparen att göra avvägningar mellan skyddet av personuppgifter och tryck- och yttrandefriheten enligt dataskyddsförordningen.' Examensarbete, Lunds universitet. [cit: Svanberg (2026)].

Svensson, Erik (2016), 'Social adekvans i straffrättsdogmatiken.' *SvJT* s. 399–416. [cit: Svensson (2016)].

Träskman, Per Ole (1998), 'Går det att tygla lustan? Om straffbar pornografi, pedofili och prostitution.' *JFT*, vol. 134 nr. 3-4, s. 352–373. [cit: Träskman (1998)].

Träskman, Per Ole (2009), 'Purchase of a Sexual Service – A Lawful Private Delight or an Offence? A Study of Criminal Legislation in the Nordic Countries.' *Scandinavian Studies in Law*, vol. 54, s. 289–304. [cit: Träskman (2009)].

Träskman, Per Ole (2011), 'HIV-smitta, sexuella handlingar och kriminalitet.', i: Lindell-Frantz, Eva, Moberg, Krister, Nyström, Birgitta, och Olsson, Katarina (red.), *Festschrift till Boel Flodgren*, Lund: Juristförlaget i Lund. [cit: Träskman (2011)].

Ulväng, Magnus (2013), 'Den straffrättsliga doktrinen som rättskälla. Om dogmatik, vetenskap och gällande rätt', i: Bylander, Eric (red.), *De lege. Doktrinen i praxis*, Uppsala: Iustus Förlag. [cit: Ulväng (2013)].

Wegerstad, Linnéa (2012), 'Befriar leken från ansvar? – Om BDSM, samtycke och social adekvans.' *Juridisk Publikation*, nr. 2, s. 239–261. [cit: Wegerstad (2012)].

Zetterquist, Ola (2019), 'Begreppet prejudikat.', i: Dahlman, Christian, och Wahlberg, Lena (red.), *Juridiska grundbegrepp: En vänbok till David Reidhav*, Lund: Studentlitteratur. [cit: Zetterquist (2019)].

Zila, Brottsbalk (1962:700), kommentar till 24 kap. 7 §, Lexino 2023-06-01 (JUNO).

Ågren, Jack, Leijonhufvud, Madeleine, och Wennberg, Suzanne (2018), *Straffansvar*. 10:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik. [cit: Ågren, Leijonhufvud och Wennberg (2018)].

Ågren, Jack (2021), *Social adekvans. Ansvarsfrihet utan lagstöd*, Stockholm: Norstedts Juridik. [cit: Ågren (2021)].

Övrigt

DeepL, <<https://www.deepl.com/en/translator>> (Besökt 2026-05-18).

Hermansson, Lisbeth, *Svea ströps medvetlös under sex: "Rädd att inte vakna igen"*, Sveriges Radio, 2024-09-23 <<https://www.sverigesradio.se/artikel/domar-om-strypvald-okar-visste-inte-om-jag-skulle-overleva>> (besökt 2026-05-15). [cit: Hermansson (2024)].

OpenAI, *ChatGPT 5.5*, <<https://chatgpt.com/>> (besökt 2026-05-18).

RFSU, *BDSM*, 2022-04-11 <www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-dig-som-undrar/allt-om-sex/olika-satt-att-ha-sex/bdsm/> (besökt 2026-05-11). [cit: RFSU (2022)].

RFSU, *Strypning vid sex*, 2026-04-02 <www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-dig-som-undrar/vald-och-overgrepp/strypning-vid-sex/> (besökt 2026-05-11). [cit: RFSU (2026)].

Rättsmedicinalverket, *Slutredovisning av Uppdrag om att förstärka kunskapen om strypvald (Ju2024/00606)*, 2025-09-30, Dnr X24-90237 <www.rmv.se/wp-content/uploads/Slutredovisning-av-Uppdrag-om-att-forstarka-kunskapen-om-strypvald-Ju2024-00606-Ju2025-00359-1.pdf> (besökt 2026-04-08). [cit: Rättsmedicinalverket (2025)].